

**BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI KAR**

**GAZDASÁGDIPLOMÁCIA ÉS NEMZETKÖZI
MENEDZSMENT SZAK**

NAPPALI TAGOZAT

TŐZSDE – PÉNZINTÉZETEK SZAKIRÁNY

**OLASZORSZÁG ÉS AZ OLASZ
VÁLLALATOK SZEREPE
A MAGYAR GAZDASÁGBAN**

KÉSZÍTETTE: PÉTER ANDREA RITA

Budapest, 2009

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
1. Magyarország gazdasága.....	6
1.1 A rendszerváltást követő évek	6
1.2 Csatlakozás az Európai Unióhoz: 2004	11
1.3 A gazdasági válság hatásai: 2008 - 2009	12
1.4 A magyar gazdaság napjainkban.....	13
2. Magyarország külkereskedelme	17
3. A külföldi működő tőke szerepe Magyarországon.....	21
3.1 A működőtőke – beáramlás szakaszai	21
3.2 A külföldi működő tőke jelenlegi állománya Magyarországon.....	22
4. Olaszország	26
4.1 Olaszország gazdasága.....	26
4.2 “Made in Italy”	30
4.3 Olaszország külkereskedelme	32
5. Magyarország és Olaszország kapcsolatrendszere.....	34
5.1 A két ország kereskedelmi kapcsolatai	34
5.2 Működőtőke – befektetések	38
6. Olasz vállalatok jelenléte Magyarországon.....	40
7. Miért éppen Magyarország?	43

8. A gazdasági kapcsolatok kialakulását, fenntartását, az olasz vállalatok magyarországi tevékenységét támogató intézmények Magyarországon.....	46
8.1 A kereskedelemfejlesztő intézetek szerepe.....	46
8.2 Olasz Külkereskedelmi Intézet – ICE	47
8.3 Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara – MOKK	49
8.4 Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Zrt. – ITD Hungary Zrt.	51
9. Esettanulmány: Hydea Tanácsadó cég.....	55
10. Esettanulmány: Francescut & Partners Kft.	58
11. Jövőbeni együttműködési lehetőségek a két ország között.....	63
Összefoglalás.....	64
Melléklet.....	66
Ábrák jegyzéke.....	67
Táblázatok jegyzéke.....	67
Irodalomjegyzék.....	68

Bevezetés

Témaválasztásomat mind korábbi tanulmányaim, mind pedig szakmai gyakorlatom és jelenlegi munkám indokolták. Ezek során az olasz nyelv, az olasz kultúra, a gazdaság és az olasz vállalatok mindvégig fontos szerepet játszottak és játszanak mind a mai napig. Gimnazista korom óta érdekel az olasz társadalom és kultúra, ezért örömmre szolgál ebben a témában tovább bővíteni ismereteimet, valamint rendszerezni a már meglévőket. Ezért választottam szakdolgozatom témájaként az olasz vállalatokat, ezen belül is a Magyarországon jelen lévő cégeket.

Dolgozatom célja, hogy átfogó képet nyújtsak az olasz- és a magyar gazdaság helyzetéről, változásairól, a két ország között fennálló kereskedelmi viszonyokról, a bilaterális gazdasági kapcsolat alakulásáról, és végezetül a Magyarországon tevékenykedő olasz tulajdonú vállalatokról.

Az első fejezetben a rendszerváltás időszakától elindulva bemutatom a magyar gazdaságot, ismertetve az ország történelmének sorsfordító eseményeit. Kitérek a rendszerváltásra, hazánk Európai Unió csatlakozására, valamint az aktuális nehézségek forrására, a másodlagos hitelpiaci válságra. Megvizsgálom az egyes események gazdaságra gyakorolt hatását, a rendszerváltás utáni idők lendületes növekedésétől a csatlakozás hatására megugró kereskedelmi volumenén át a gazdasági válság okozta dekonjunktúráig bezárólag. Külön fejezetet szentelek Magyarországnak, ahol bemutatom a legfontosabb kereskedelmi partnereket és azt, hogy milyen termékek dominálnak az exportunkban és az importunkban. Ezt követően kitérek a Magyarországra irányuló működőtőke – áramlásban megfigyelhető szakaszokra, majd a jelenlegi közvetlen befektetések arányának és ágazati – területi megoszlásának elemzésével törekszem hazánk jelenlegi bel- és külpiaci helyzetének ismertetését teljessé tenni.

A következő fejezetben az olasz gazdaság ismertetésével folytatom, megmutatva annak sajátos, kis- és középvállalkozások által dominált helyzetét és az ebből fakadó nehézségeket, valamint lehetőségeket. Ismertetem, hogy az országnak a belső struktúrájából adódóan milyen kihívásokkal kell szembenéznie a nemzetközi piacokon, és milyen módon sikerül leküzdenie ezeket az akadályokat.

Az ötödik fejezetben a két ország gazdasági kapcsolatrendszerét ismertetem a kereskedelem és a külföldi tőkebefektetések vonatkozásában. Megvizsgálom az egyes országok külkereskedelmének fő jellemvonásait, külkereskedelmi forgalmának partnereit és

termékcsoportok szerinti összetételét. A fejezet végén kitérek arra, hogy milyen jelentőséggel bírnak egymás gazdaságában, hogyan alakulnak kapcsolataik a volumen és a termékek relációjában, és mik befolyásolták ezeket a folyamatokat. Ismertetem, a befektetések melyik ágazatokba irányulnak, és hogyan változik Magyarország vonzóképesége a külföldi tőke szempontjából

A folytatásban bemutatom a Magyarországon jelen lévő olasz vállaltokat. A hazai piacon működő olasz cégeken keresztül ismertetem azokat a tényezőket, melyek vonzónak bizonyulnak a külföldi (ezen belül is az olasz) vállalkozók számára. Kitérek a Magyarországon jelen lévő jelentősebb olasz vállalatokra, megnézem, melyek azok a szektorok, melyek a legnagyobb vonzerővel bírnak a külföldi befektetések számára, ezekben milyen számban és arányban vannak jelen.

Ezt követően ismertetésre kerülnek azok az intézmények, melyek az olasz vállalatok Magyarországra irányuló gazdasági tevékenységeit támogatják, segítik. Különös hangsúlyt fektetek a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamarára, mellyel kapcsolatban személyes tapasztalataim is vannak arra vonatkozóan, hogyan zajlik a partnerek támogatása, a piacokon való megjelenés segítése. Ezen kívül bemutatom a szintén budapesti székhelyű Olasz Külkereskedelmi Intézetet is (ICE), mely a magyarországi olasz vállalatok másik nagy információs és segítő bázisa.

Végezetül két Magyarországon jelen lévő olasz céget jellemzek részletesen. Az ügyvezetőikkel folytatott beszélgetésem alapján bemutatom, mivel foglalkoznak, mióta tevékenykednek hazánkban, miért választották ezt az országot, milyen jogi és egyéb nehézségekkel kellett szembenézniük magyarországi tevékenységük indulásakor, és mik voltak azok a pozitívumok, melyek végül erősebbnek bizonyultak az akadályoknál, melyek segítették őket átlendülni a nehéz időszakokon. Kitérnék arra, hogy megjelenésükkor milyen intézményeknek, irodáknak a segítségét vették igénybe, és milyen benyomásaik voltak ezekkel kapcsolatban. Megvizsgálom, milyen tapasztalatok léteznek a magyar vállalkozási környezetet tekintve, milyen változásokat javasolnának hazánkban, mi az, ami itthon, és mi az, ami Olaszországban működik gördülékenyebben. Ismertetem, milyen mértékben és min keresztül érzékelik a gazdasági válságot, hogyan befolyásolja ez tevékenységüket. Végül bemutatom a vállalatok jövőbeni terveit, az esetleges alternatívákat, vannak-e további bővítési terveik hazánkban, vagy esetleg egy másik országban.

Szakedolgozatom megírása közben az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

- Hogyan változott Magyarország és Olaszország gazdasági helyzete az elmúlt években?
- Hogyan alakul a két ország kereskedelmi kapcsolata? Milyen áruk dominálnak az exportban és az importban? Milyen tendenciák figyelhetők meg a bilaterális kereskedelmünkben?
- Milyen olasz érdekeltségű vállalatok vannak jelen Magyarországon?
- Milyen előnye és hátránya származik Magyarországnak a külföldi vállalatok jelenlétéből?
- Melyek azok a tényezők, melyek arra ösztönzik az olasz vállalkozókat, hogy Magyarországon folytassák tevékenységüket? Milyen eszközök segítségével lehetne javítani hazánk tőkevonzó képességét?
- Milyen intézmények segítik hazánkban az olasz vállalatok kezdeményezéseit?

1. Magyarország gazdasága

1. 1. A rendszerváltást követő évek

Magyarország kis- és nyitott gazdaság a Kárpát - medence szívében, s mint ilyen, politikáját, gazdaságát-, és ez által külkereskedelmét szomszédai, partnerei, szövetségesi nagymértékben befolyásolták és hatással vannak rá napjainkban is.

Az elmúlt fél évszázad küzdelmes és akadályokkal teli időszak volt történelmünkben. Először a Szovjetunió fennhatóságával, a diktatórikus hatalommal kellett megküzdenünk, majd a demokratikus átalakulás nehézségei következtek. A társadalmi - gazdasági megszilárdulást követően egy újfajta kihívással kellett szembenéznünk: Európa szomszédjából Európa részévé kellett válnunk. Nemcsak a 2004. május elseje előtti felkészülési időszak tartogatott nehézségeket, hanem a csatlakozást követő évek is. Megfelelni a közösségi elvárásoknak oly módon, hogy közben függetlenségünket minél kisebb mértékben, lehetőleg csak a szükséges mértékben adjuk fel. Végül következett a 2008. év, amikor hazánkat is elérte az Amerikai Egyesült Államokból induló másodlagos hitelpiaci válság, mely a belpiacon és a külső kereskedelmi kapcsolatainkban egyaránt érzékeltette negatív hatásait.

Magyarország az 1990-es évek gyors átalakulásának eredményeként olyan nyitott, a nyugat- európai piacokhoz integrálódott gazdasággá vált, melyben az export, mely a gazdaság eddig is fontos pillérét jelentette, még meghatározóbbá vált az ország számára. A rendszerváltás utáni időszakban hazánk számára a külkereskedelem a fejlődés egyik igen fontos forrásának bizonyult. Ez nem csak abból fakad, hogy Magyarország kis méretéből és természeti adottságaiból adódóan eleve rá van utalva a nemzetközi kereskedelemre, hanem abból is, hogy a külpiacok felé történő gyors nyitásnak köszönhetően Magyarország vonzó célponttá vált a döntően exportorientált és a gazdasági modernizációhoz nagymértékben hozzájáruló külföldi működőtőke - befektetések számára is.¹

A szocialista-kommunista rendszerek felbomlása más-más úton következett be és játszódott le a rendszer által érintett országokban. Az egyes szocialista társadalmak összeomlásával párhuzamosan, azzal egy időben zajlott a „szocialista világbirodalom” megszűnése is. A szocialista rendszer lebontása és a pluralista rendszer kiépítése

¹ Forrás: Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium

Magyarországon sajátos módon ment végbe. A forradalmi szintű változások békésen, rendezetten, tárgyalásos formában zajlottak, az alkotmányos jogi keretek határain belül maradvá.

Rendszerváltás alatt valójában azt a több éves, békés átalakulási periódust értjük, melynek során olyan jelentős társadalmi- és gazdasági változások mentek végbe, mint az egypárt - rendszer megszüntetése és a többpárti demokráciára való berendezkedés - mely a demokratikus politizálás intézményeinek és jogi kereteinek kialakításával valósult meg - a tervgazdaságról a magántulajdonon alapuló piacgazdaságra való áttérés, vagy a legfontosabb, az ország függetlenségének visszanyerése.

A rendszerváltást követően hatalomra kerülő kormányoknak számos nehézséggel kellett szembenézniük. Többek között azzal, hogy a társadalom nagy része zökkenőmentesebb átmenetre számított. A szocialista gazdaság összeomlásával rohamosan növekedett a munkanélküliség, melynek visszaszorítása fáradságos feladatnak bizonyult. A nehézségek ellenére azonban a belpolitikai élet stabilizálódott, és ennek következtében egyre többen tekintették Magyarországot kiszámítható partnernek mind a befektetők körében, mind pedig a nemzetközi politikai életben. A külföldről beáramló működő tőke fontos szerepet játszott abban, hogy a privatizációs folyamatok sikeresek legyenek hazánkban. E mellett a világpolitika kiemelkedő szereplőinek magyarországi látogatásai nagymértékben hozzájárultak hazánk külpolitikai nyitásához.

1989-90 előtt a Magyar Népköztársaság a szocialista világrendszer része volt. Barátságát, gazdasági – kereskedelmi kapcsolatait elsősorban a szocialista országokkal erősítette. A rendszerváltást követően azonban sürgető kérdéssé vált a nyugat felé irányuló külkereskedelmi forgalom bővítése, mert a KGST² megszűnésének következtében a kis országok elveszítették addigi piacaikat. Magyarországnak egyetlen lehetősége, elemi érdeke volt; a világgazdaságba és a szabad piacgazdaság globális rendszerébe való integrálódás. Az ország eladósodottságának ismeretében azonban a világpiaci áramlatokba való bekapcsolódás, a gazdaság-átalakítás és modernizáció reálisan nem volt elképzelhető a kereskedelmi (import) és a külföldi működőtőke - áramlások liberalizálása nélkül. A gazdasági nyitás Magyarország esetén rendkívül gyorsan ment végbe és széles körű változásokat tett szükségessé. 1988-ban megszületett a külföldiek magyarországi befektetéseit elősegítő törvény (1988. évi XXIV. törvény a külföldiek magyarországi befektetéseiről), melynek

² Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa. Alapító tagjai: Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és Románia. Később csatlakoztak: Albánia, NDK, Mongólia, Kuba, Vietnami Demokratikus Köztársaság. Társult tag: Jugoszlávia. Székhelye Moszkva volt. 1991-ben szűnt meg.

célja a nemzetközi gazdasági együttműködés fejlesztése, a hazánkba áramló külföldi működő tőke megjelenésének elősegítése és a műszaki fejlődés támogatása volt. A törvény biztosította a külföldi befektetők számára a nemzeti elbánást és megtiltotta hátrányos megkülönböztetésüket. A külföldi működőtőke beáramlásának liberalizására csaknem azonnal sok került, míg a kereskedelmi áramlásokat szabaddá válása hosszabb időszak alatt valósult meg.

Az import liberalizálásának első lépésére 1989-ben került sor, amikor eltörölték a termelési eszközök (elsősorban gépipari cikkek) importjára vonatkozó engedélyeztetési kötelezettséget. Korabeli számítások szerint ez a konvertibilis import közel 30%-át kitevő gépipari termékek több mint 80%-át jelentette.³ Következő lépésként a rendeletet kiterjesztették a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek közül az itthon nem termelt, illetve hiánycikknek számító termékek körére is.⁴

Az 1990-es években gyökeres átalakuláson ment keresztül a magyar külkereskedelem. A gazdasági átalakulást követő gyors liberalizációnak és a külföldi működőtőke - befektetések hatására létrejött új exportkapacitásoknak köszönhetően Magyarország külkereskedelmi forgalma tíz év alatt közel háromszorosára nőtt, napjainkban pedig a bevitel és a kihozatal együttes értéke meghaladja a hazai bruttó össztermelés mértékét, a GDP-hez viszonyított aránya magasabb, mint 161%. A külkereskedelmi forgalom volumenének növekedésével párhuzamosan megváltozott annak ország - csoportonkénti megoszlása is. A volt KGST országok korábbi 60%-os részaránya a külkereskedelemben lassan 20% körüli szintre süllyedt - és mind a mai napig ezen a szinten stagnál - míg a fejlett tőkés országok aránya hamarosan elérte a 70-80%-os részarányt. A főbb kereskedelmi partnerekben összetételében bekövetkezett változás maga után vonta a tradicionális exportcikkek szerepének visszaszorulását, ezek helyét átvették a nyugat - európai piacokon is versenyképes, a modernizálódó szerkezetű gazdaság által előállított termékek.⁵

³ Tejnóra – Süveges, idézi: Hamar, 2000

⁴ Forrás: Hamar Judit: Magyarország Külkereskedelmének 1988 – 1998 közötti alakulása és az EU-csatlakozás várható hatásai, Budapest, 2000

⁵ Forrás: Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium

1.2.: Csatlakozás az Európai Unióhoz: 2004

Hazánk vonatkozásában az Európai Közösséghez (EK) való csatlakozás hosszú folyamatnak bizonyult. Magyarország legelső hivatalos kapcsolatát az Európai Közösséggel 1968-ban a közös mezőgazdasági politika területén létesítette egy úgynevezett „technikai megállapodás”⁶ keretében. A megállapodás gazdasági tekintetben elhanyagolható volt, jelentősége elsősorban politikai téren jelentős: ez által első ízben léptünk kapcsolatba a Közös Piac hatóságaival. Az ezt követő időszakban Magyarország főleg az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) révén érintkezett a közösségekkel, ám ez nem szolgáltatott elegendő alapot ahhoz, hogy az EK Magyarországot a többi tervgazdaságú országtól megkülönböztesse. Szorosabb kapcsolat kialakítására nem volt lehetőség, hiszen a KGST elutasított minden, az EGK és valamely tagállam közötti együttműködésre irányuló megállapodást. Az áttörésre 1988-ban került sor, amikor Luxemburgban aláírták az EK és a KGST kölcsönös elismerését és az együttműködési készségét tartalmazó nyilatkozatot.⁷

Az 1990-es rendszerváltást követően felgyorsultak az események. Magyarország 1991. december 16-án kötött társulási szerződést az Európai Unióval, amely az ipari termékek szabad kereskedelmének 2001-ig történő megteremtéséről, a politikai együttműködés kialakításáról és a jogharmonizáció folytatásáról rendelkezett.

Magyarországnak az Európai Unióhoz történő csatlakozására 2004. május 1-jén került sor kilenc másik országgal⁸ egy időben. Ezzel a lépéssel hazánk automatikusan része lett a közösség vámterületének. A tagországok közötti kereskedelem vámentessé vált, míg a külső országokból érkező, és az oda irányuló export egységes uniós vámtétellel lett elszámolható. Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a csatlakozással párhuzamosan Magyarország vállalta, hogy elfogadja az Európai Unió által kötött külkereskedelmi szerződéseket, vagyis a szerződésben foglalt vámtételeket. A legnagyobb jelentősége ebben a tekintetben az úgynevezett MAGHREB országokból (Algéria, Marokkó és Tunézia) származó importnak volt. Ezen országokat az unió preferált országoknak tekint, mely-

⁶ E szerint az illetékes magyar külkereskedelmi vállalat kötelezettséget vállalt arra, hogy az EGK által megállapított árak alatt nem szállít sertéshúst, s ennek ellenében a magyar szállítások mentesültek egy pótlólagos importteher, az ún. pótlefőlözés alól.

⁷ Forrás: www.magyarorszag.hu

⁸ Csehország, Észtország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Málta, Lengyelország, Szlovénia és Szlovákia

nek következtében az innen származó árukra alacsonyabb vámtételt alkalmaz, így a belső piacon mérsékeltebb áron értékesíthetők.

Az Európai Unió politikai jelentőségével párhuzamosan gazdasági jelentősége is fokozatosan növekedett Magyarország külkereskedelmében, a preferenciális piacra jutás eredményeként. Mivel azonban a kereskedelmi korlátok leépítése már korábban megtörtént, ezért a csatlakozás nem hozott számottevő változást a külkereskedelem volumenében. Mindez annak ellenére történt, hogy mind a behozatal, mind pedig a kivitel mértéke megugrott a csatlakozást követő hónapban, az év végére azonban a külkereskedelem volumene a korábbi szinten stabilizálódott.

Érdekes megjegyezni azt is, hogy a csatlakozást követően nem csak a tagállamok felé irányuló és onnan érkező termékgorgalmunk ugrott meg hirtelen, hanem hasonló tendencia figyelhető meg a nem EU - tagországok relációjában is. Kína - növekvő külkereskedelmi szerepével párhuzamosan - Magyarország egyre jelentősebb kereskedelmi partnerévé lépett elő. Kínai importunk nagy része azonban re – export volt. Magyarország egyrészt jelentős logisztikai, elosztó szerepet töltött be a Nyugat – Európába irányuló áruértékesítés tekintetében, másrészt a kínai import számottevő része beépült a hazai termelésbe és ezt követően ismét exportra került.⁹

1.3 A gazdasági válság hatásai: 2008 – 2009

2007. második felében véget ért a globális világ eddig tapasztalható növekedési tendenciája. A 2008 szeptemberétől világméretűvé váló, az Egyesült Államokból induló pénzügyi válság reálgazdaságot érintő hatásai az év utolsó negyedében mind erőteljesebben nyilvánultak meg, ami a belső és külső kereslet jelentős mérséklődésében, az értékesítési problémák miatti termelésesökkenésben, a mérséklődő fogyasztásban és beruházásokban, a munkanélküliség emelkedésében és az infláció lassulásában is megnyilvánult. A FED (az Amerikai Egyesült Államok Jegybankja) kamatvágása és likviditás-növelő intézkedései, valamint az amerikai költségvetés erőfeszítéseinek ellenére 2008. második negyedévtől már az Európai Unióban is érzékelhetővé váltak a recesszió jelei. Az olaj- és élelmiszerárak jelentős emelkedésének hatására megugrott az infláció.

⁹ Forrás: ITD Hungary

Ennek visszaszorítására koncentrálva az Európai Központi Bank nem támogatta a gazdasági növekedést az eurózónában.

A válság negatívan érintette hazánk gazdaságának valamennyi szegmensét. A külkereskedelem tekintetében megszűnt a magyar export növekedésének évek óta tartó, 20% körüli dinamikája, és az export magas importigényessége révén ez a beáramló forgalmat is nagymértékben visszavetette. Ennek ellenére az import növekedési üteme kisebb mértékben esett vissza a belső kereslet élénkülésének és az erős forintnak köszönhetően. Ugyanakkor a kivitelnél és a behozatalnál is folytatódott az a regionális átrendeződés, amelynek következtében az uniós magországokkal való kereskedelmünk részesedésének visszahúzódása mellett növekszik a többi európai országgal, valamint a Kínával folytatott forgalom aránya. Az ipari termelés növekedését a kivitel visszaesése lassította. A fő ok a lanyhuló külső konjunktúra, különösen az Európai Unió fejlett térségeinek gyengélkedése, de szerepet játszott benne a forint váratlan és jelentős mértékű erősödése is. A mezőgazdaság a kedvező időjárási és gazdálkodói körülmények hatására a 2004. évihez hasonló, kiemelkedően magas termésátlagot mutatott, az állattartásban tapasztalható eredmények azonban közel sem ilyen kedvezőek. A magasra szökő takarmányárak hatására csökkent a sertéstenyésztés, a Hungerit ellen indított állatvédő kampány¹⁰ következtében pedig a baromfitartás is csak csekély mértékben nőtt.

1.4 Magyarország gazdasága napjainkban

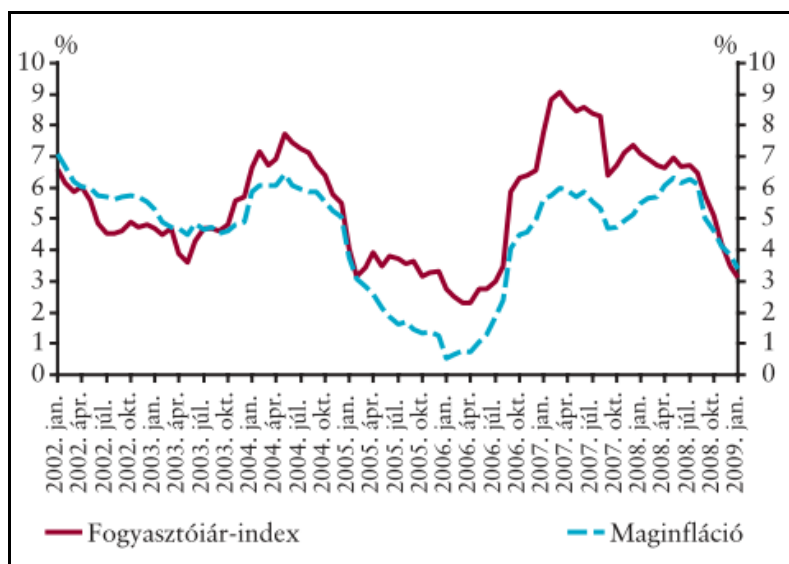
A nemzetközi piacokon tapasztalható recesszió hazánkat is jelentős mértékben érinti. A világpiaci konjunktúra romlása már 2008. harmadik negyedében egyértelművé vált, az év végére pedig az előrejelzéseknél is rosszabb eredmények születtek. A gazdasági aktivitás romlásában két tényező játsza a kulcsszerepet. Az egyik a hitelaktivitás globális lassulása, a másik a külkereskedelmi aktivitás csökkenése. Magyarországon, az ország világgazdasági integrációjának mértékéből fakadóan a kedvezőtlen globális hatások azonnal érezhetővé váltak. Továbbá a globális lassulás Magyarországot alacsony gazdasági növekedés mellett érte. Bár a gazdasági növekedés 2008. harmadik negyedévéig pozitív volt, ez elsősorban a jól teljesítő mezőgazdasági szektornak volt kö-

¹⁰ Az ausztriai Négy Mancs szervezet 2006 – ban indított kampányt az állatkínzással vádolt Hungerit Zrt. ellen.

szönhető. A gazdasági visszaesés valamennyi szektorban megfigyelhető volt, legérzékenyebben az ipari szektor reagált.¹¹

A bruttó hazai termelés az előző év első negyedében még 2% körüli növekedést jelzett, év végére azonban 2,3%-os csökkenést mutatott. Ha a GDP felhasználási oldalát vizsgáljuk megállapítható, hogy a háztartások végső fogyasztása stagnálást mutatott, a kormányzati fogyasztás az utolsó negyedévben 10%-ot csökkent és hasonló tendenciát jelentkezett a bruttó állóeszköz – felhalmozás terén is. Az ipari bruttó termelés 2009. első hónapjában 22,9%-kal elmaradt az előző év azonos időszakához képest- Ez a csökkenés elsősorban a feldolgozóipart érintette, ahol főleg a külpiazi megrendelések és eladások visszaeséséből adódóan csökkent a termelés volumene.¹²

1. ábra: Az infláció alakulása Magyarországon 2002 - 2009

Forrás: KSH

Az infláció az előző évben átlagosan 6,1 százalék volt, az éven belüli értékek azonban jelentős volatilitást mutattak. Az év elején még 7% körüli volt az áremelkedés mértéke, ősztől azonban – leginkább az élelmiszer- és nyersanyagárak ingadozásának köszönhetően – drasztikus csökkenést láthatunk, az év végétől pedig a belső kereslet visszaesésének dezinflációs hatása is érzékelhetővé vált. (lásd 1. ábra) Ezen túlmenően a hazai árak csökkenéséhez jelentős mértékben hozzájárult az olaj világpiaci árának esése is, ez utóbbi azonban csak időszaki hatásnak tekinthető, hosszú távon nagy valószínűséggel a visszaeső hazai kereslet generálja a további árcsökkenést. Az ipari termékek inflációs indexe az

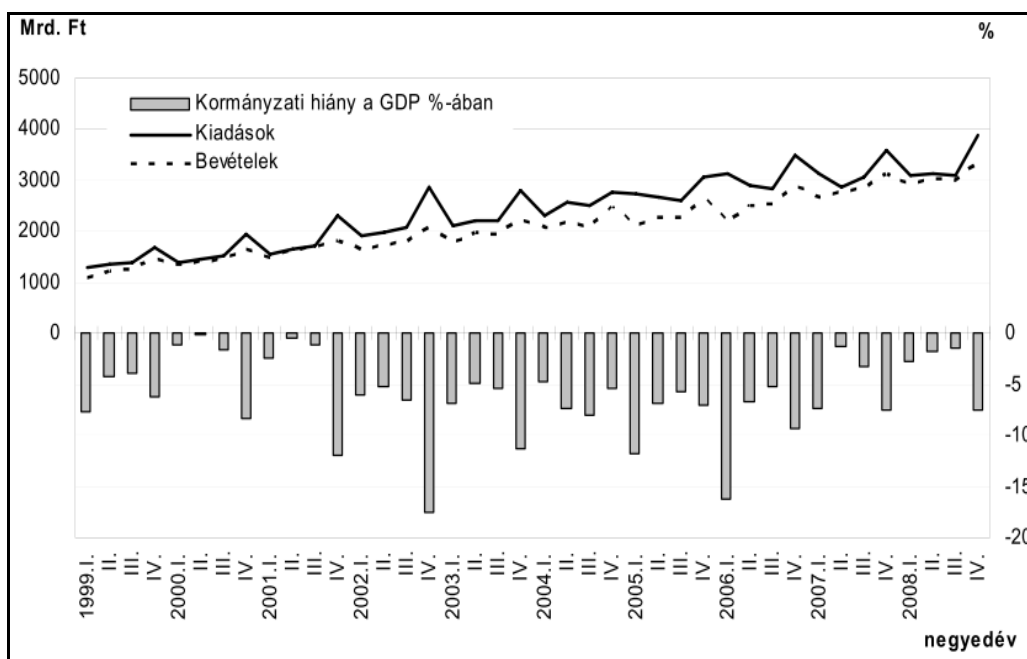
¹¹ Forrás: GKI Gazdaságkutató Zrt.

¹² Forrás: KSH

utóbbi időszakban folyamatosan lassult az árfolyam fokozatos gyengülése ellenére is. Ez azt jelenti, hogy a gyenge forintárfolyam hatását kompenzálta a gyenge belső kereslet. A lakosság inflációs várakozásai jelentősen csökkentek, mely a vártnál kedvezőbben alakuló inflációnak tudható be.

A gazdasági válság nagymértékben érződik a forint árfolyamának alakulásán is. A válság kirobbanásáig a külföldi befektetők szívesen vettek magyar forintot vagy államkötvényt, hisz hazánkat kedvező befektetési célpontnak tekintették az elérhető magas hozamok miatt. A jelenlegi helyzetben azonban előtérbe került a biztonság kérdése. A befektetők szívesebben helyezik a fejlett államok papírjaiba pénzüket, magyarországi befektetéseiket pedig minél hamarabb értékesíteni szeretnék. A magas kínálat mellett pedig, a kereslet – kínálat törvénye szerint – a forint ára csökkenésnek indul.

2. ábra: A kormányzati szektor bevételei, kiadásai és hiánya 1999 - 2008

Forrás: KSH

2008 végén az államháztartás hiánya 502 milliárd forint volt, mely a negyedéves GDP 7,6%-a. Ahogy az a 2. számú ábrán is látható, a kiadások mértéke jelentősen megemelkedett az év második felében, mely tendenciát elsősorban a kamatkidadások átlagosnál nagyobb ütemű növekedése okozott. A bevételek közül elsősorban a költségvetési szervek bevételei és az EU – transferek emelkedtek.

Annak ellenére, hogy a makrogazdasági környezet gyorsan romlott, a foglalkoztatás területén ez a tendencia valamelyest később vált érzékelhetővé. Az előző év harmadik ne-

gyedévében még 25 ezer fős foglalkoztatottság – bővülés volt megfigyelhető, az év utolsó hónapjaiban azonban megkezdődött az intenzívebb bércsökkenés és létszám – leépítés. Az elbocsátások elsősorban a termelő ágazatokat érintették. A foglalkoztatottság a negyedik negyedéves adatok alapján 34 ezer fővel csökkent az azt megelőző három hónaphoz képest.¹³

A kormány már a 2008-as év folyamán számos gazdaságélénkítő intézkedést vezetett be a válság lehetséges hatásainak kivédésére, és a már bekövetkezett negatív tendenciák megállításának érdekében. 2008 októberében például 800 milliárd forintos vállalkozásélénkítő csomagot jelentett be Bajnai Gordon miniszter a kis – és közepes vállalkozások számára. Ugyanebben a hónapban a betétesek védelme érdekében a kormány teljes körű állami garanciát vállalt a bankbetétekre, Gyurcsány Ferenc pedig 12 pontos intézkedéscsomagot javasolt. A hónap végén az IMF, a Világbank és az Európai Unió Magyarország számára az 25,1 milliárdos, 5 -6 százalékos kamatláb mellett nyújtott mentőövet szavazott meg hazánknak, melyet 17 hónapon keresztül hívhatunk le. A 2009 – es év első hónapjában Veres János pénzügyminiszter bejelentette, hogy az Európai Beruházási Bank (EIB) 440 millió eurós, 2013-ig felhasználható, a gazdasági versenyképességet támogató hitelkeretet biztosít Magyarországnak. Februárban az állam átmeneti időre (maximum 2 év) garanciavállalást ígért azoknak a lakáshitelt felvett lakosoknak, akik a válság következtében elvesztették munkahelyüket és ezért nem képesek tovább fizetni a hitelek részleteit.

Végül áprilisban, a régió legtöbb országához hasonlóan a gazdasági nehézségek politikai válsághoz vezettek. Lemondott Gyurcsány Ferenc miniszterelnök, majd ezt követően válságkezelő kormány alakult Bajnai Gordon vezetésével, akinek szinte kizárólagos feladata a válságkezelés központi koordinációja.

¹³ Forrás: KSH

2. Magyarország külkereskedelme

Magyarország gazdasága erősen nyitott, ami azt jelenti, hogy jelentős külkereskedelmet folytat a többi országgal, nagymértékben függ a környező államok gazdaságától. A Kárpát - Medence kiváló helyszínt biztosít ahhoz, hogy a világkereskedelem szerves részévé válhassunk, hiszen közel vannak az európai piacok, de a keleti irányban fekvő területek is könnyen megközelíthetőek. Éppen ezért hazánk - központi elhelyezkedésének köszönhetően - az exporton és az importon kívül jelentős átmenő forgalmat bonyolít le, illetve számos vállalat építi ki kereskedelmi bázisát Magyarország területén.

1. táblázat:

Magyarország külkereskedelmének ország – csoportok szerinti megoszlása

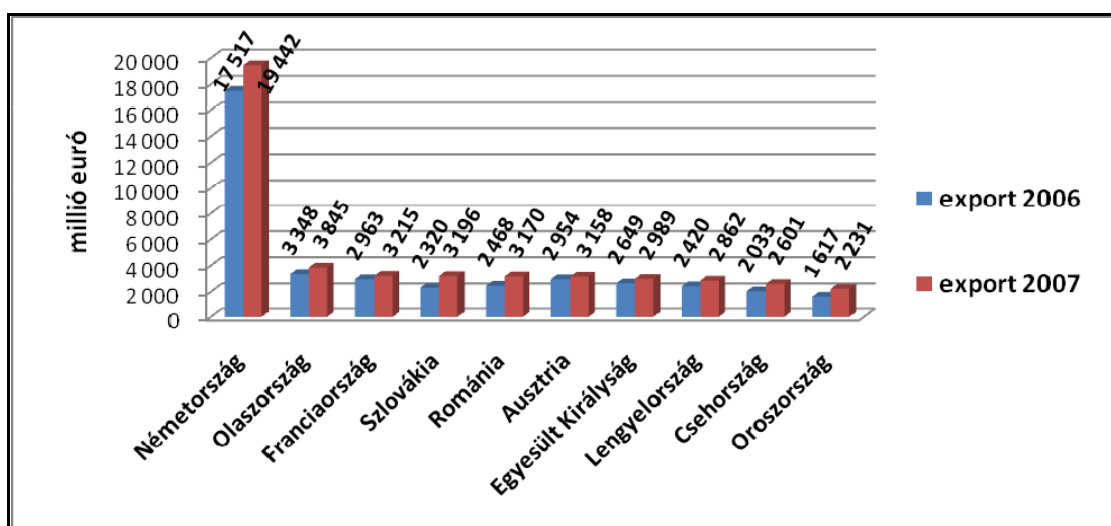
Külkereskedelmi forgalom	2008 január - június (folyó áron, millió EUR)		
	import	export	egyenleg
EU 15	20 190,4	21 719,4	1 529,0
EU 12	5 340,2	7 553,9	2 213,7
Egyéb európai államok	4 895,7	4 740,0	-155,7
Ázsia	6 000,7	2 076,6	-3 924,1
Amerika	801,1	1 156,8	355,7
Egyéb	301,6	479,0	177,4
Összesen	37 529,7	37 725,7	196,0

Forrás: ITD Hungary Zrt.

Ahogy a 1. számú táblázatból kitűnik, a magyarországi export elsősorban az unió tagországai felé irányul és ezen belül is jelentős a régi tagállamok aránya, melyekkel a külkereskedelmi forgalmunk 50-60%-át bonyolítjuk. Mind a régi, mind pedig az Európai Unióhoz újonnan csatlakozó 12 ország tekintetében a hazánkból kiáramló áruk mennyisége meghaladja az ide érkezőt, azaz külkereskedelmi egyenlegünk pozitív. Érdekesség, hogy a többi európai, de nem uniós tagállammal folytatott külkereskedelmi forgalmunk viszont negatív egyenleget mutat. Hasonlóan negatív a mérlegünk Ázsia relációjában, mely irányban forgalmunk több mint 16%-át bonyolítjuk, ami főként a Japánnal és Kínával való kereskedelmünknek köszönhető, de a Koreai Köztársaság, Tajvan és Hongkong is a 20 legfontosabb importpartnerünk közé tartozik.

A gazdasági válság következtében 2009 első negyedében mind az Európai Unió, mind pedig „Non- EU” irányába irányuló export és az onnan származó import volumene csökkent. A tagországok irányába 23, illetve 25%-kal volt kisebb a forgalom, mint egy évvel korábban. Ez az arány a közösségen kívüli államok vonatkozásában 47 és 31%.¹⁴

3. ábra: Magyarország legjelentősebb export partnerországai 2006 - 2007

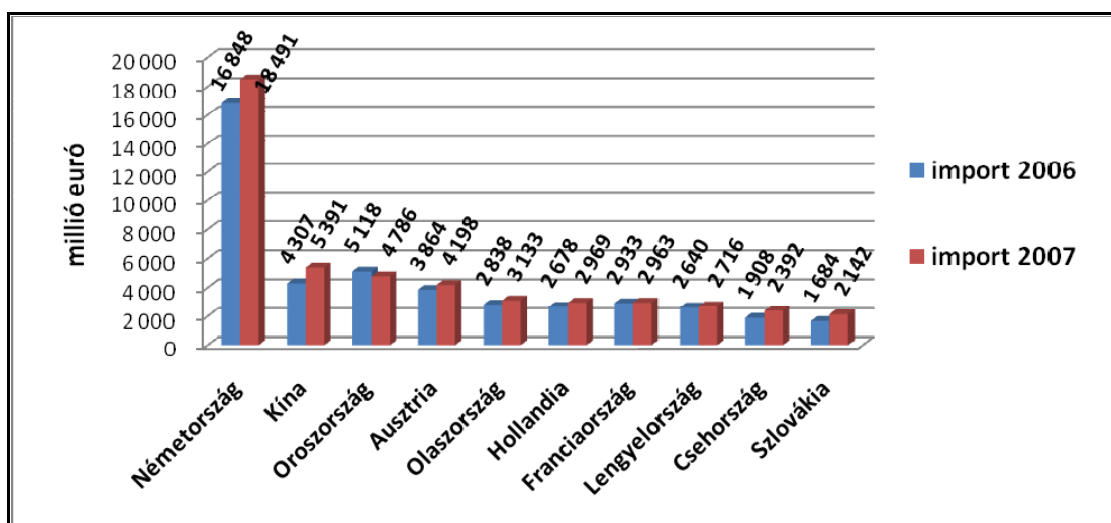

Forrás: ITD Hungary Zrt.

Kivitelünk 78%-a irányul az Európai Unió valamely másik tagállamának irányába. Ahogy a 3. számú ábrán látszik, ezen országcsoporton belül is kiemelkedő szerep jut Németországnak, Ausztriának, Olaszországnak, Franciaországnak és Nagy – Britannianak, melyek együttesen a teljes exportforgalom mintegy felét teszik ki. Németország esetében a magyarországi export több, mint kétharmadát három tartomány veszi fel: Bajorország, Baden – Württemberg és Észak – Rajna – Vesztfália. Valamennyi ország esetében a kivitelünk legnagyobb hányadát a gépek és berendezések teszik ki, melyek aránya a fent említett országok relációjában 65 – 75%. Továbbá jelentős a feldolgozott termékek exportforgalma is, 15 – 20 % körüli részaránnyal.

¹⁴ Forrás: ITD Hungary Zrt.

4. ábra: Magyarország legjelentősebb import partnerországai 2006 – 2007

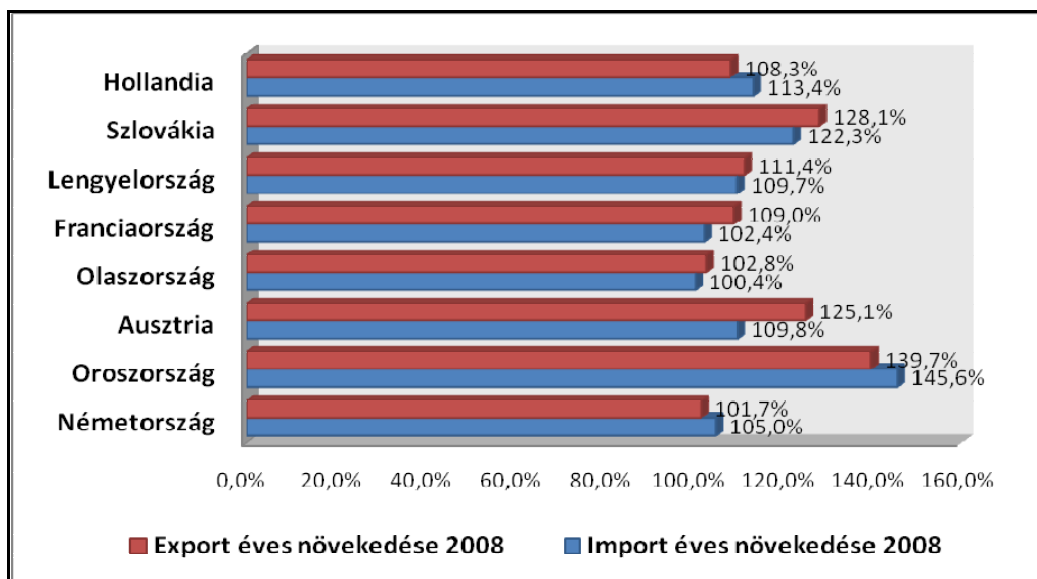

Forrás: ITD Hungary Zrt.

Ahogy a 4. ábrán is látszik, a behozatal tekintetében is jelentős az EU dominancia, bár valamelyest kisebb: a magyar áruimportnak közel 71%-a érkezik az unió valamely tagországából. A nyugat-európai országok mellett fontos szerepet játszik Kína és Oroszország, melyek a második, illetve a harmadik legjelentősebb forrásai a hazánkba áramló termékeknek. Ha az Európai Unió tagállamain belül vizsgáljuk az egyes országok súlyát megállapíthatjuk, hogy a kivitelünkhöz hasonlóan elsősorban a régi tagországokat – Németországot, Ausztriát, Olaszországot, Hollandiát és Franciaországot lehet kiemelni. Az újonnan csatlakozott államok közül Lengyelországgal és Szlovákiával folytatunk aktív külkereskedelmet. A behozatalon belül tekintélyes arányt képviselnek a feldolgozott termékek, de jelentős mértékben importra szorulunk az energiahordozók terén is.

Mint a 3. és az 4. számú ábrákon is látható, a kivitelünk valamennyi ország relációjában meghaladja az importált áruk mennyiségét, azaz külkereskedelmi egyenlegünk pozitív szaldót mutat. A tendencia mind az export, mind pedig az import tekintetében növekvő, évről évre egyre élénkebb a határon átvitt termékek és a közvetített szolgáltatások forgalma

5. ábra: A magyar külkereskedelemben megfigyelhető tendenciák a legfontosabb külkereskedelmi partnerek tekintetében

Forrás: ITD Hungary Zrt.

Ha a külkereskedelmi forgalom időbeli változását szemléltető ábrát tekintjük, láthatjuk, hogy az elmúlt évben a legnagyobb kereskedelmi partnereinkkel bonyolított külkereskedelmi forgalmunk növekvő tendenciát mutatott. Ezen belül legnagyobb mértékben az Oroszországgal folytatott külkereskedelmünk bővült, mind az export, mind pedig az import tekintetében 40% körüli mértékben. Jelentős továbbá a Szlovákiába exportált áruk mennyiségében tapasztalható növekedés, mely nagyrészt északi szomszédunk uniós csatlakozásával magyarázható. Hasonló mértékben nőtt az Ausztriába exportált áruk mennyisége is. Behozatali oldalról Oroszország után a legnagyobb növekedés – az export oldalhoz hasonlóan – Szlovákia esetében következett be.

A csatlakozás hatására a jogszabályi környezetben is változások következtek be. Egy sor fogyasztóvédelmi (pl. egységár kötelező feltüntetése a fogyasztói ár mellett), termékbiztonsági (pl. CE jelölés bevezetése) és környezetvédelmi (pl. környezeti hatásvizsgálat) előírás lépett életbe.

2007. január 1-jén újabb két tagállammal bővült az Európai Unió: Romániával és Bulgáriával. E két ország a korábbiakban is fontos kereskedelmi partnerünk volt, Románia a 6. legfontosabb partnerünk, így az Európai Unió szerepe ismét nőtt külkereskedelmünk szempontjából.

Az utóbbi két évben három pozitív változás figyelhető meg a magyar külkereskedelemben. Egyrészt a külkereskedelem volumene nagymértékben növekedett a költségvetési

kiigazítások következtében szükséges megszorítások ellenére, másrészt tovább csökkent a kereskedelmi mérleg egyensúlyhiánya, harmadrészt pedig kétszeresére nőtt az új EU tagállamokkal folytatott kereskedelmünk többlete.¹⁵

3. A külföldi működő tőke szerepe Magyarországon

3.1: A működőtőke – beáramlás szakaszai

1990 és 2000 között a világgazdaságban a beáramló működő tőke értéke mindvégig dinamikusan növekedett. Ezen belül is kiemelkedő eredményeket tartogatott az 1997 – 1999 közötti időszak, amelynek fő mozgatórugója a határon átnyúló egyesülések és felvásárlások ugrásszerű növekedése volt. 1989 – 1990-től Magyarországon is megkezdődött a világgazdaságban már zajló dereguláció, liberalizáció. Az áruk – illetve a tőke áramlása fokozatosan szabaddá vált. Egyre inkább megnőtt a külföld hazánk gazdaságára gyakorolt hatása, a globalizáció folyamata, a külföldi tőkebefektetések és a transznacionális vállalatok stratégiája Magyarországon is térformáló tényezővé vált. Jóllehet, Magyarországon már a '70 – es évek első felében lehetővé vált vegyesvállalatok létesítése, ennek aránya a gazdaság egészét tekintve elhanyagolható volt. Országunk az elsők között volt a külföldi tőke áramlásának szabályozásában, a 100% külföldi tőkével működtetett vállalatok alapításának engedélyezésében, a tőzsde újraindításában vagy a kétszintű bankrendszer bevezetésében. A nyitást követően a tőkebeáramlás legjelentősebb formáját a privatizáció képezte, mely a régió országait tekintve, hazánkban indult meg a legerőteljesebben. A felvásárlásokkal a külföldiek legfontosabb célja a helyi piacra való behatolás, az értékes feldolgozóipari vállalatok megszerzése volt. Természetesen az állam részéről fontos szerepet játszott a bevételek növelésének lehetősége is. A privatizáció 1995-ben érte el csúcspontját, ekkor került sor a stratégiai jelentőséggel bíró energetikai vállalatok értékesítésére is. A

A privatizáció mellett jelentős zöld mezős beruházások is lezajlottak hazánkban. A 90-es években lezajlott privatizációs folyamatoknak köszönhetően mintegy 4,7 milliárd euró működő tőke áramlott hazánkba.¹⁶ A külföldi tőke számára a fő vonzerőt az olcsó, és nagy számban rendelkezésre álló munkaerő jelentette. Ehhez járult továbbá a '80-as évek

¹⁵ Forrás: Magyar Fejlesztési Bank Zrt.

¹⁶ Forrás: Antalóczy Katalin – Sass Magdolna: A külföldi működőtőke – befektetések regionális elhelyezkedése és gazdasági hatásai Magyarországon - Közgazdasági Szemle, 2005

reformfolyamatainak köszönhetően kiépült és jól működő jogi- és szabályozási környezet, a megfelelő intézményi háttér és a belpolitikai stabilitás is.

Az 1995-ben lezajlott stabilitási folyamatot követően a forint csúszó leértékelésének köszönhetően kiszámíthatóvá vált a magyar gazdaságpolitika, a befektetői bizalom újabb lendületet vett. Ebben az újabb hullámban a hangsúly áttevődött a jól képzett, de megfizethető munkaerőre, és az ország társult tagként jó perspektívát jelentett a külföldi tőkének. Pozitívumként szolgált e mellett hazánk földrajzi elhelyezkedése is, hisz Magyarországról kiindulva mind a keleti- mind pedig a nyugati piacok könnyen megközelíthetőek voltak.

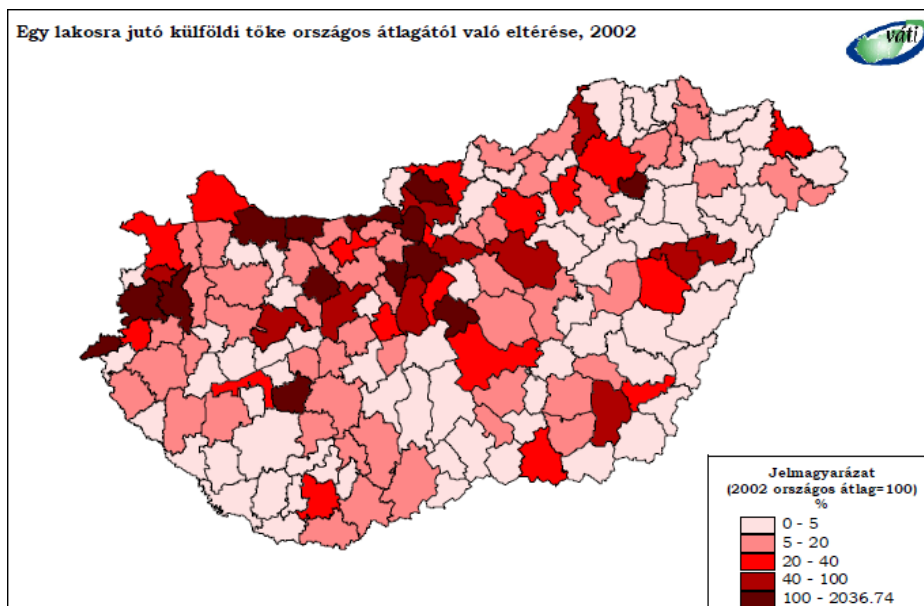
Az ezredfordulót követően a globális tőkeáramlás visszaesést mutatott, és 2003-ban elérte mélypontját. Ennek ellenére Kelet – Közép – Európában emelkedett a külföldi befektetések száma. A régió növekvő tőkevonzó – képességét elsősorban a felgyorsul gazdasági privatizációnak, másrészt a világ átlagánál gyorsabb növekedésének és javuló gazdasági környezetének köszönhetette.

3. 2: A külföldi működőtőke jelenlegi állománya Magyarországon

A külföldi működő tőke magyarországi állománya jelenleg megközelíti a 63 milliárd eurót, és ennek egy főre vetített értéke (6253 euró / fő) – Csehország után – a második legmagasabb a közép – európai térségben. Összetételét tekintve több mint 90% százalékát részvények, egyéb részesedések és újra befektetett jövedelmek teszik ki, a fennmaradó 10%-ot pedig az egyéb tőke teszi ki. A külföldi közvetlen befektetések mintegy hatvan százaléka a szolgáltatóiparba (kereskedelem, javítás, egyéb gazdasági tevékenység, pénzügyi szolgáltatás); harminchat százaléka a feldolgozóipar versenyképes ágazataiba (járműgyártás, villamos gép – gyártás) áramlik. A befektetések származási országát tekintve vezető szerep jut Németországnak, ahonnan a Magyarországra áramló tőke 27 százaléka származik, de tekintélyes Hollandiának (13,7%), Ausztriának (11,3%), Franciaországnak (4,7%) és az Amerikai Egyesült Államoknak (3,9%) a részaránya is.¹⁷

¹⁷ Forrás: www.nfgm.gov.hu

6. ábra: Egy lakosra jutó működő tőke megoszlása Magyarországon

Forrás: www.vati.hu

A befektetések területi eloszlását tekintve elmondható, hogy a gazdaság egészéhez hasonlóan erre is a főváros – centrikusság jellemző. Kezdetektől ez a terület jelentette az FDI áramlás fő célpontját, köszönhetően a fejlett infrastruktúrának és a könnyű megközelíthetőségnek. Természetesen tőkevonzó – képességéhez hozzájárul az is, hogy erre a területre koncentrálódik a lakosság mintegy ötöde, mely az élelmiszeripar és a szolgáltatások nagy részét is a térségbe csábította. További jelentős tőkevonzó területek az ország Északi, ezen belül pedig az Ausztriához közeli területekre koncentrálódnak, nagyrészt az uniós piacok közelségének köszönhetően. Jövőbeni befektetési lehetőségek széles körét biztosítja az ország többi területe is, ugyanis, egyrészt az itt élő lakosság jelentős munkaerő – kínálatot jelent, másrészt a vállalatok belül mind fontosabbá váló K + F tevékenység tekintetében meghatározó szakértői bázist képezhetnek a térség neves egyeteméről (Szeged, Debrecen, Miskolc) kikerülő szakemberek.¹⁸

Ha a tőkebefektetések ágazati összetételét vizsgáljuk, a 2006 végi adatokból megállapítható, hogy beáramló tőkéből a szolgáltatások teljes súlya közel 57% volt, míg a feldolgozóiparé meghaladta a 35%-ot. 2007 során a kőolaj- feldolgozás részaránya jelentősen megnőtt, míg az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatásoké csökkent.¹⁹

¹⁸ ANTALÓCZY KATALIN – SASS MAGDOLNA: A külföldi működő tőke-befektetések regionális elhelyezkedése és gazdasági hatásai Magyarországon in: Közgazdasági Szemle, LII. évf., 2005. május (494–520. o.)

¹⁹ Forrás: MNB

7. ábra: A Magyarországon befektetett külföldi működő tőke állománya 1999 - 2008

Forrás: Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium

Az 1998 – 2007 – es időszakot tekintve az éves működőtőke – beáramlás átlagos értéke 3,9 milliárd eurót tett ki (lásd 7. ábra). A beáramló működő tőke mennyiségi csúcspontja a csatlakozást követő évre tehető, amikor egy év alatt 6 milliárd eurónál valamivel több működő tőke érkezett hazánkba. Ennek nagy része a részvények és egyéb részesedések vásárlásából keletkezett, de jelentős az aránya az újrabefektetett jövedelmeknek is. A kiugróan magas érték a hazánkba vetett befektetői bizalom növekedéséből, és az uniós szabályozások bevezetése révén megbízhatóbbá váló piacoknak köszönhető. A 2007-es évben a gazdasági visszaesés a működőtőke – befektetésekből is éreztette hatását, a befektetett tőke mértéke egy év alatt több mint egy milliárd euróval csökkent.

A Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 2007-ben 4,05 milliárd euró külföldi közvetlen tőkebefektetés érkezett Magyarországra. Ez a GDP 4 százalékaival egyenlő érték az utóbbi 10 év negyedik legmagasabb értéke. A külföldi közvetlen tőkebefektetésekből 1.431 millió euró tett ki a részvény és egyéb részesedések szerzése, 2.739 millió eurót az újra befektetett jövedelem, és -121 millió eurót az egyéb tőkemozgások egyenlege. Érdeemes megjegyezni, hogy az újra befektetett jövedelem nagysága rekordnagyságú volt 2007-ben nominális értéken, míg az egyéb tőkemozgások egyenlege negatív értéket mutatott, azaz több tőke hagyta el hazánkat, mint amennyi Magyarországra érkezett.

Az UNCTAD adatai szerint a globális FDI áramlás 2008-ban 13%-kal esett vissza, és az idei évre, a globális pénzügyi – gazdasági válság hatására a globális működőtőke – áramlás további csökkenését prognosztizálják. A visegrádi országokba áramló tőke a 2008-as év folyamán 20%-kal csökkent, ezen belül Magyarországra 1%-kal kevesebb tőke érkezett. Ennek ellenére azonban Magyarország pozíciója javult a régióon belül, a teljes beáramlás 17,6%-a irányult az országba. A 2009. évre azonban a világgazdasági tendenciákkal párhuzamosan hazánkban is a működőtőke – befektetések visszaesése várható.²⁰

Az olasz tőke magyarországi állománya jelenleg meghaladja a 2 milliárd eurót, mellyel Olaszország a külföldi befektetők között a 9. helyen áll. Az olaszországi tőke a magyar gazdaság szinte minden területén jelen van, direkt vagy közvetett módon (más országokban működő leányvállalatokon keresztül).

²⁰ Forrás: Nemzeti Gazdasági és Fejlesztési Minisztérium

4. Olaszország

4.1: Olaszország gazdasága

Olaszország azon hat állam egyike, amelyek 1957. március 25-én aláírták az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződést. Alapító tagállamként az országnak kettős célja van. Egyrészt a közösségen belüli politikai integráció elmélyítése, másrészt az Egyesült Királysághoz, Németországhoz és Franciaországhoz való gazdasági felzárkózás. Az országnak 1998-ra sikerült az euro-övezetbe való felvételét elérnie annak ellenére, hogy államadóssága jelentős mértékben meghaladta a Maastrichti kritériumban meghatározott maximális mértéket, a GDP 60%-át. Azonban a csökkenő irányzatra tekintettel a többi ország ezt elfogadta.

Olaszország, a GDP értéke szerint, az OECD országok között a 6. helyen, az európai országok között a 4. helyen található. Az olaszországi termelés az Európai Unió GDP-jének több, mint 13%-t teszi ki. A gazdaság, szerkezetét tekintve hasonló a főbb európai országok felépítéséhez, 27,7%-át a feldolgozó- és építőipar teszi ki és majdnem 70%-át a szolgáltatási szektor. Ez utóbbin belül a kereskedelem, a közlekedési és a kommunikációs szektorok GDP-aránya magasabb az európai országok átlagáénál.

Az ország gazdasága azonban már évek óta gyengélkedik. A többi fejlett országgal szemben, akik a 2001-es világgazdasági recessziót követően kivétel nélkül talpra tudtak állni, Olaszország gazdasága továbbra is gyenge maradt.

Versenyképessége tekintetében jelenleg a 47. helyen áll a világ országainak ranglistáján, és helyzete folyamatosan romlik a hagyományos olasz termékek piacvesztésének köszönhetően (pl. bőr- és cipőipari termékek). Piaci részesedésének visszaesése nagyrészt azzal indokolható, hogy Olaszországban a vállalatok túlnyomó többsége kis- és középvállalkozási formában működik, mely a globalizálódó világban egyre nehezebben veszi fel a versenyt a méretgazdaságossági előnyökkel bíró nagy multi- és internacionális vállalatokkal.

Olaszországban a legnagyobb problémát a déli területek, a „Mezzogiorno” vidékének elmaradottsága jelenti. Ennek enyhítése komoly nehézséget jelent mind az Unió, mind pedig a mindenkorai Olasz Kormány számára. A két érintettnek mindmáig nem sikerült

rült közös megegyezésre jutnia a szociális támogatások kérdésében. Márpedig Itália tartós költségvetési deficitjének egyik fő okozója a kiterjedt jóléti rendszer, amelynek megnyírálásához Róma belpolitikai okokból nem szívesen járulna hozzá. További nehézséget a nyugdíjasok társadalmon belüli magas aránya jelenti.²¹

Az olasz gazdaság jól ismert jellemzője a nagyvállalatok alacsony aránya a gazdaságban, akik sikeresen fel tudnák venni a versenyt a nemzetközi piacokon a nagy multinacionális vállalatokkal, valamint ezzel párhuzamosan a kis- és közepes méretű vállalkozások magas aránya a többi európai országhoz viszonyítva. Az olasz gazdaság domináns részét (98%-át) képviselik a KKV-k, azonban ez alatt a kategória alatt az európai felfogástól eltérően lényegében a mikro vállalkozások értendők. Ezek az 1-9 főt foglalkoztató, többnyire a hagyományos kézműves ipart képviselő családi vállalkozások olyan tradicionális szektorokban tevékenykednek, mint a textilipar, a bútoripar, az élelmiszeripar, a bőr- és a cipőipar. A '80-as - '90-es években még a gazdaság húzóágazatát jelentették ezek a piaci változásokra gyorsan és rugalmasan reagáló, alacsony termelési költségekkel működő kisvállalkozások, komoly dinamizmust adva az ország gazdasági fejlődésének. Összekapcsolva a minőséget a „Made in Italy” márkával, világszerte ismertté tették az olasz tradicionális termékeket. A globalizálódó világban azonban ezek a kis- és tőkeszegény vállalkozások nem képesek rugalmasan reagálni az innovációra és az új technológiákra, és ez által fékezőerőt jelentenek a gazdaság számára.

Ennek ellenére Olaszország gazdaságpolitikájában kiemelkedő helyet foglal el a KKV-k fejlesztésének és fenntartható versenyképességének kérdése. Az említett nehéz helyzetből a strukturális sajátosságok változatlanul hagyása mellett egyedüli kiutat az újítások jelentik. Az innováció – szükséglet felismeréséhez eljutottak a gazdálkodók és az olasz gazdaságpolitika irányítói is. A gyakorlatban azonban eddig csupán a termék - innováció valósult meg: újonnan kifejlesztett anyagok, reciklikálható csomagolások, automata gépek, környezetvédelmi megelőző intézkedések jelzik az újítások térhódítását Olaszországban.

²¹ Forrás: www.kulugyminiszterium.hu

Ezt az innovációra épülő rendszert azonban Olaszországban kettősség jellemzi. Az egyik oldalon az azonos szakmát és képzettségi szintet képviselő KKV-k állnak, területileg koncentrált struktúrában, szerény anyagi forrásokkal. A másik oldalon a nagyvállalatok kapcsolódnak az egyetemeket, kutatóintézeteket, helyi/területi/regionális önkormányzatokat tömörítő konzorciumokhoz; és ezek pénzügyi ellátottsága diverzifikált forrásaikból adódóan jóval nagyobb. A gazdaságpolitika sikeresen felismerte, hogy a KKV-k fejlődési képességének javításához jól szervezett hálózatos forma kiépítésére van szükség, amely infrastruktúrájával, szellemi bázisával, forrásfeltáró tevékenységével lehetővé teszi a kisvállalkozások számára a kutatás-fejlesztési tevékenység végzését. Ennek érdekében kormányzati intézkedéseket fogyasítottak (pl. a KKV-k számára nyújtott adókedvezmények), komplex fejlesztési programokat indítottak (pl. Industria 2015 Ipari Innovációs Program) és jelentős mértékű forrást biztosítottak a kisvállalkozások számára.

A fent említett kezdeményezések eredményeképpen kiegyensúlyozottan erősödő tendenciát mutat az olasz vállalatok innovációs készsége, bár a területi különbsége e téren is megfigyelhetőek. Míg az észak-olaszországi Lombardiában a K+F költség GDP arányosan 1,8%, ugyanez az arány Calabria tartományban 0,37%.²²

Ezzel párhuzamosan bizonyos mértékű eltolódás figyelhető meg a kisvállalkozások felől a közepes méretű vállalkozások irányába. A kisvállalkozások száma az utóbbi években folyamatosan csökken, jelenleg a vállalatok közel 28%-a tartozik ebbe a körbe, míg a közepes vállalkozások és a nagyvállalatok száma folyamatosan növekszik.

Az olasz gazdaság növekedési mutatója 2007-ben kismértékű visszaesést mutatott (1,5%), így továbbra is az euró-zóna átlaga alatt maradt bizonyítva ezzel az országban megfigyelhető strukturális problémák jelentőségét. A visszaesés leginkább a beruházások tekintetében szembetűnő, míg az országnak a nettó exportban való részesedése kis mértékben növekedett az év folyamán. A külső folyó fizetési mérleg hiánya nagymértékben csökkent, az év végére a GDP 2,4%-ára mérséklődött. Az elmúlt hat, negatív eredményt felmutató évet követően az áruk kereskedelmi mérlege nagymértékű javulás után pozitívban zárt, és jelentősen felülmúlta a szolgáltatások és jövedelmek mérlegében tapasztalható hiányt. Míg az importot visszavetette a belföldi kereslet visszaesése, addig az export jelentősen bővült, főként a fejlődő-, valamint a nyersanyag-termelő országok vonatkozásában, melyek vásárlóereje az utóbbi évek áremelkedéseinek hatására növekedett.

²² Forrás: Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal

A Banca d'Italia (Olasz Nemzeti Bank) negyedéves jelentése szerint az Amerikai Egyesült Államokból indult pénzügyi válság nagymértékben sújtja az olasz gazdaságot is, bár valamelyest kisebb mértékben, mint a többi európai államot. Ennek oka az, ahogy azt Giulio Tremonti, olasz gazdasági miniszter a Die Presse német lapnak nyilatkozta, hogy az olasz lakosság jóval kisebb mértékben vett fel hiteleket az amerikai nagybankoktól, nagyrészt olasz államkötvényeket vásárolt, és így a válság kevésbé képes begyűrűzni az országba. Negatív folyamatok azonban megfigyelhetők. A vagyon értékének erőteljes csökkenése, a vásárlói és vállalati bizalom visszaesése fékezi a keresletet és ez által a termelést. A nemzetközi kereskedelem visszaesése kihat a gazdaságra, és a bankok további eladósodásával fenyeget. Olaszországban a GDP tekintetében az 1974-75-ös recesszió óta a legnagyobb visszaesés tapasztalható, miután 2008 utolsó negyedévében 1,9%-ot esett az előző év azonos időszakához képest. További negatív következménye a válságnak a foglalkoztatási ráta visszaesése. A keresleti oldal hatására folyamatosan csökken a bankhitelkihelyezések száma mind a vállalati, mind a lakossági ügyfelek tekintetében, a már meglévő hitelek minősége pedig romlik. A bankoknál elhelyezett betéti állomány is visszaszorulóban van.

4.2 „Made in Italy”

A „Made in Italy” szlogent az olasz Termelő Tevékenységek Minisztériumának Külkereskedelmi részlege indította útjára 2004-ben. Ez a lépés jól fémjelzi azt a szándékot, hogy a hagyományos olasz termékeket a világpiacon jól beazonosítható módon próbálják megkülönböztetni a többi terméktől.

Furcsa módon, a szó mai jelentésének ellenére a kifejezés eredete nem ennyire nemesi. Az „olaszországi gyártmány” kifejezést német és francia importőrök kezdték használni először a ’60-as évek elején a textil és ruházati termékek megjelölésére, hogy felhívják vásárlóik figyelmét arra, hogy az adott termékek nem saját gyártmányaik, hanem import áruk.

Jelenleg a „Made in Italy” szlogen Olaszország sajátosságaiból adódóan négy gazdasági területet ölel fel, az úgynevezett négy „A”²³ – t, azaz: divatipar, lakberendezés, élelmiszerek és autóipar.

A ruházati termékek közül említésre méltók a Magyarországon is ismert Gucci, Chanel, Roberto Cavalli, Benetton, Dolce & Gabbana, vagy a Giorgio Armani. A lakberendezés területén a Tecnocasa, vagy a Donna Moderna Fiori nevei csenghetnek ismerősen. Az olasz „Made in Italy” élelmiszerek a leghíresebbek hazánkban: Barilla, Bertolli, Lavazza. Az autóiparban pedig a Ferrari a legismertebb márka.

Olaszországban az élelmiszeripar az ország második legjelentősebb szektorának számít. A külpiacon azonban mind a mai napig nem sikerült teljes mértékben kiaknáznia lehetőségeit széles kínálata és széles körű ismertsége ellenére. Ennek érdekében az elmúlt évtizedekben egy agrár – külgazdasági stratégia jött létre, összhangban az EU agrárpolitika és támogatási rendszer változásaival. Kialakulását és folyamatos formálódását jelentős szakmai viták kísérték és kísérik ma is. Az agrár – külgazdasági stratégia azon kérdések közé tartozik az olasz belpolitikában, amelyben nemzeti konszenzus alakult ki, és a politikai pártoktól nagyjából független módon, alapvetően szakmai alapon folyt a vita. Ennek a stratégiának az egyik legfontosabb eleme a minőségi élelmiszertermelés. A kiváló minőség egyre inkább alapvető követelménnyé vált, amelynek az élelmiszer – biztonsági megfelelés és az érzékszervi tulajdonságok (pl. íz, szín...) mellett az egészséges táplálkozás szem-

²³ 4 „A”: abbigliamento – moda (divat); arredo – casa (lakberendezés); alimentare (élelmiszerek); automazione meccanica (autóipar)

pontja is részét képezi. Ehhez hozzájárul az a tény is, hogy a fogyasztók körében egy termék minősége egyre inkább összefonódik az áru származási helyével. Ennek megfelelően a stratégián belül kiemelt szerepük van az EU árujelzős élelmiszereknek. Ezen túlmenően azonban Olaszországban létezik egy további kategória is. Ide tartoznak azok a termékek, melyek szintén kiváló minőségű élelmiszerek, de nem felelnek meg a földrajzi árujelzők szigorú alkalmazási feltételeinek. Ez a „Made in Italy” gyűjtőfogalom, mely hasonlatos a magyarországi „Kiváló Magyar Élelmiszer” megnevezéshez.

A "Made in Italy" kampány eredményeképpen évről évre növekszik a tipikus olasz élelmiszerek kivitele. Az export "toplistát" a minőségi, eredetvédett borok vezetik, ezt követi a száraztészta, a paradicsom konzervek, az olíva olaj, a sütő- és édesipari termékek, valamint a sajtok és sonkafélék kivitele.²⁴

A „Made in Italy” fogalom definícióját illetően komoly nézetkülönbségek vannak Olaszországban. Egyes agrár – képviselők arra törekednek, hogy az elnevezés csak azokon a termékeken szerepelhessen, amelyek előállításához kizárólag olasz alapanyagot használtak fel. Ennek alapján azonban a híres olasz Barilla és egyéb tészta esetében sem lenne megengedett a jelzés használata, mert részben importból származó durum búzát használnak fel elkészítésükkor.

A fogyasztók érdekében az intézet bevezette a 100%-ban olasz termék²⁵ megjelölést is, mellyel biztosítékot szolgál az olasz eredetre és minőségre. Még egy további kategória létezik, a 100% Handmade in Italy – a 100%-ban kézzel készült termékek jelölésére. A vásárlóknak továbbá lehetőségük van arra, hogy a www.madeinitaly.org oldalon ellenőrizzék, hogy egyes vállalatok, illetve termékek ténylegesen rendelkeznek-e az eredetigazolási jelzéssel.

²⁴ Forrás: www.madeinitaly.org

²⁵ 100% Made in Italy

4.3: Olaszország külkereskedelme

Elhelyezkedéséből adódóan Olaszország nagyon fontos szárazföldi, tengeri és légi közlekedési csomópont. Stratégia elhelyezkedésének köszönhetően könnyen elérhető Európa, Észak - Afrika, valamint a Közel - Kelet fogyasztói bázisa, így 60 milliós lakosságával együtt hatalmas felvevőpiaccal büszkélkedhet.

Olaszország legnagyobb partnere mind a kivitel, mind a behozatal szempontjából Németország és Franciaország. Az ország külkereskedelmének 60%-át az Európai Unió tagállamainak irányában bonyolítja. Magyarország mind a kivitel, mind a behozatal tekintetében a 20. helyen áll az ország külkereskedelmi partnereinek rangsorában.²⁶

Termékszerkezetét tekintve Olaszország főként nyersolajat, vasat, acélt, gépjárműveket, járműalkatrészeket, húst, papírt, érceket, fémeket, műanyagokat valamint vegyipari termékeket importál. Mezőgazdasági és élelmiszeripari terméket, szöveteket, ruhaneműt, lábbelít, ötvös-termékeket, műanyagokat, vegyipari termékeket, gépjárműveket valamint különböző gépipari termékeket exportál. A kereskedelmi mérleg strukturális szempontból deficitese, a passzívumot az idegenforgalomból származó bevételek enyhítik.²⁷

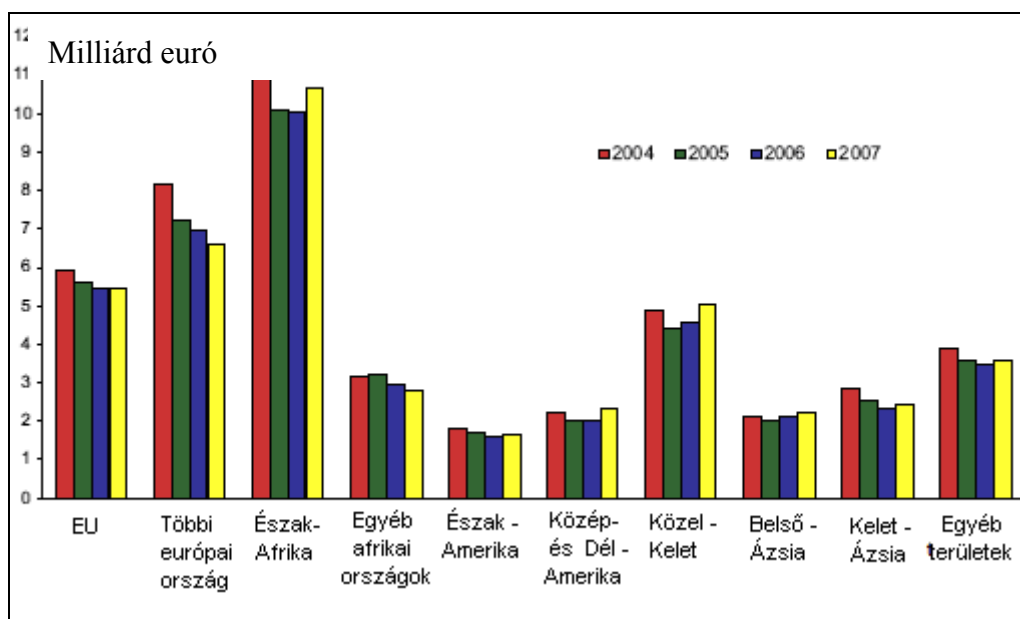
Olaszország fontos gazdasági partnerének tekinti Magyarországot, bár kétségtelen, hogy míg hazánk számára Olaszország a 3. legnagyobb külkereskedelmi forgalmat bonyolító partner, Olaszország külkereskedelmi forgalmának csak csekély részét valósítja meg hazánkkal. Olasz részről továbbra is komoly felvevőpiac mutatkozik a magyar élelmiszeripari termékekre - elsősorban a húskészítményekre, a friss- és szárított gyümölcsökre és zöldségekre, a konzervekre - de a magyar termelőktől kapott információk szerint, árualap hiány miatt nincs lehetőség látványos exportnövekedésre.²⁸

²⁶ Forrás: Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara

²⁷ Forrás: www.istat.it

²⁸ Forrás: ITD Hungary Zrt.

8. ábra: Olaszország legfontosabb külkereskedelmi partnerei 2004 – 2007

Forrás: ISTAT – Olasz Statisztikai Hivatal

Ahogy a 8. számú ábrán látható, Olaszország az EU alapító tagjaként szoros kereskedelmi kapcsolatban áll az unió többi tagországával. Kereskedelmének több mint 60%-át az unión belüli országokkal bonyolítja. Ezzel párhuzamosan az utóbbi években Olaszország külkereskedelmében egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a fejlődő országok, ezek közül is azok, akik földrajzilag közel helyezkednek el, valamint az árutermelő országok. Külkereskedelmében visszaesés volt tapasztalható a 2005-ös év folyamán, az újabb fellendülésre a 2007. évben került sor. Legnagyobb mértékben a Közel – Kelettel, és az amerikai kontinensen található államokkal folytatott kereskedelem bővült. Jelentősen növekedett az észak – afrikai államokkal való export – és import mértéke is, míg a többi afrikai állam jelentősége csökkent. Érdekes, hogy valamelyest visszaszorultak az Európai Unió tagállamai is az ország külkereskedelmének tekintetében.²⁹

A Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara tanulmányában szereplő adatok szerint 2008-ban az olasz export 358,6 milliárd euró volt, az import pedig 368,1 milliárd euró. A kiviteli termékek között a gépjárművek és a textilipari gépek dominálnak, míg a behozatalban szintén a gépjárművek dominálnak, de e mellett a kémiai alapanyagokból és a vasipari termékekből szorul leginkább behozatalra a csizma országa.

²⁹ Forrás: www.istat.it

5. Magyarország és Olaszország kapcsolatrendszere

5.1 A két ország kereskedelmi kapcsolatai

Magyarország és Olaszország gazdasági – és kereskedelmi kapcsolatrendszere hosszú időre nyúlik vissza. Ezzel is magyarázható az a tény, hogy Olaszország a harmadik helyet foglalja el Németország és Ausztria után a külgazdasági partnerországaink sorában. A kétoldalú gazdasági kapcsolatok az észak-olasz tartományok viszonylatában a legerősebbek, ugyanakkor jelentős, egyelőre kihasználatlan lehetőségeket tartogatnak a közép- és dél-olasz tartományok is. A két ország kapcsolata mind a két irányt tekintve fontos. Míg Olaszország a magyar termékek második legnagyobb felvevőpiaca, addig az import tekintetében a hatodik helyen áll hazánk legjelentősebb beszállítóinak sorában. Számszerűsítve a teljes magyar export 5,5 % (kb. 3,7 Mrd euró) kerül Olaszországba, míg az összes importunk szempontjából ez az arány 4,5%.(kb. 3,1 Mrd euró)³⁰

Olaszországban, tagállam lévén, az Európai Unióban érvényes export-importszabályozási rendszer működik. Az EU tagállamaiban a termékek forgalomba hozatalához engedély nem szükséges, a termékfelelősség érvényesül, amely – úgy, mint Magyarországon - import termék esetében a forgalmazóé, hazai termékénél pedig a gyártóé. Ettől függetlenül a termék forgalmazója kérheti az illetékes intézetektől a termék bevizsgálását, illetve minősítését.

Vannak természetesen különleges előírásokhoz kötött termékek (pl. bébi ruhák és kellékek, diabetikus termékek, biotermékek, stb.) és megmaradtak továbbra is a fogyasztási cikkek forgalomba hozatalához szükséges, a fogyasztók tájékoztatására vonatkozó, kötelező előírások (címkék, feliratok).

Olaszország külkereskedelmét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Magyarországhoz hasonlóan az Unió többi tagállamával folytatott kereskedelme a meghatározó. 2008 során az ország kivitele 2%-kal, behozatala pedig 2,5%-kal nőtt az előző évi adatokhoz képest, a külkereskedelmi mérleg hiánya azonban tovább fokozódott, a korábbi 9,5 milliárd eurós hiány 11,5 milliárd euróra bővült. Az ország legjelentősebb külkereskedelmi partnerei Németország, Franciaország, Spanyolország és az Egyesült Királyság.

³⁰ Forrás: www.nfgm.gov.hu

Hazánk az olasz kivitelben a tizenharmadik helyet foglalja el az EU tagállamok körében, miután az ország kivitelének 1%-a hazánkba áramlik. A behozatal tekintetében a tizedik helyen állunk 1,1%-os részesedéssel (Csehország és Románia szintén ekkora részesedéssel bír). Olaszország importtermékei között szerepelnek a kőolaj- származékok, a földgáz, a gépjárművek, a vegyipari alapanyagok, a nem vastartalmú fémek, a gyógyszeripari termékek, a textilruházati termékek, az irodai gépek és informatikai berendezések, az autó alkatrészek, a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek.

**2. táblázat: Az olasz - magyar kereskedelem áruszerkezete Olaszország szemszögéből
2006 - 2007**

Az olasz - magyar külkereskedelem áruszerkezete (M EUR)						
	KIVITEL		BEHOZATAL		EGYENLEG	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
ÖSSZESEN	3224,7	3756,3	2829,7	3095,3	395	661
Élelmiszer, ital	321,6	496,6	147,8	186,2	177,8	310,9
Nyersanyagok	239,7	277	46,2	46,1	193,5	230,9
Energiahordozók	5,3	7,7	3,3	3	2	4,7
Feldolgozott termékek	1233,5	1372	1658,7	1753,3	-425,2	-381,3
Gépek, gépi berendezések	1427,7	1603	975	1106,7	452,7	496,3

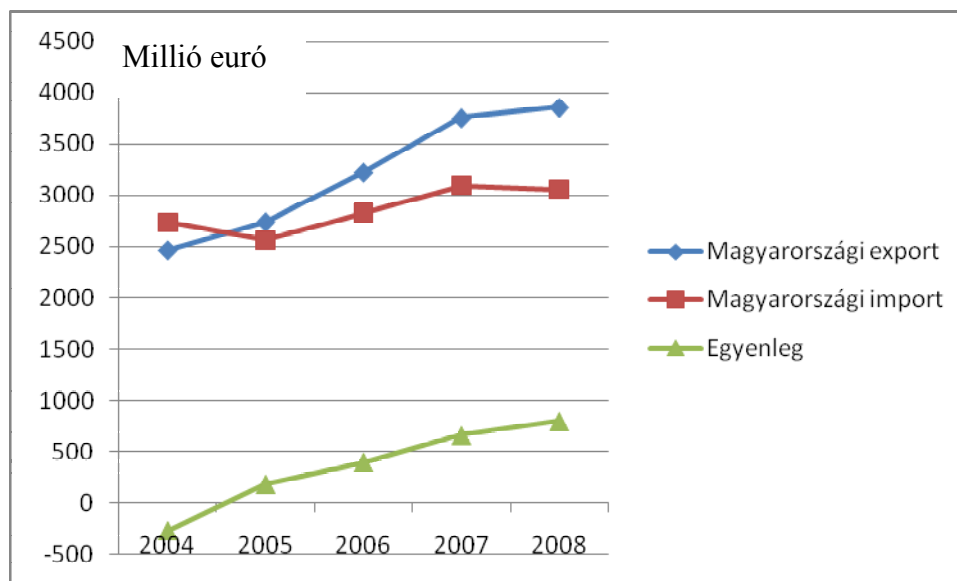
Forrás: ISTAT – Olasz Statisztikai Hivatal

A fenti, 2. számú táblázat a két ország közötti külkereskedelem termékszerkezet szerinti megoszlásának alakulását mutatja 2006 – 2007-ben. A táblázat jól bizonyítja, hogy a magyar külkereskedelmi mérleg Olaszország vonatkozásában pozitív, amely azt jelenti, hogy többet exportálunk a csizma területére, mint amennyi import onnan érkezik. Ha a konkrét lebontást nézzük, a két ország közötti kereskedelem döntő többségét a feldolgozott termékek és gépek, gépi berendezések exportja és importja alkotja. Legfontosabb exportcikkeink közé tartoznak az elektromos gépek, egyéb gépi berendezések, ezen kívül jelentős a műanyagcikkék, a vas és acélipari termékek és a faipari áruk kivitele is. Az élelmiszeripari termékek vonatkozásában exportunk értéke jelentős mértékben meghaladja az importét, ám külkereskedelmünkben e csoport aránya nem számottevő.

Ezzel párhuzamosan azonban az olasz piacon egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik a magyar élelmiszeripari termékek iránt. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy az országunkban nyaraló külföldiek kipróbálva a magyar termékeket megszeretik azokat – köszönhetően egyediségüknek és minőségüknek - és később hazatérve otthon is keresni kez-

dik ezeket a termékeket. A legnagyobb kereslet az úgynevezett „delicatesse” élelmiszeripari termékek iránt mutatkozik, úgymint a libamáj, a szalámi, a kolbász, a bor és a méz. Lennie lehetőség tehát a magyar élelmiszeripari termékek nagyobb arányú elhelyezésére is, ám ehhez a magyar vállalatok fokozottabb támogatására és aktívabb marketingtevékenységre van szükség³¹

9. ábra: Olasz – magyar külkereskedelmi termékforgalom alakulása 2004 – 2008

Forrás: Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara

Ahogy a 9. ábrából látszik, Magyarország külkereskedelmi mérlege Olaszország vonatkozásában egyre nagyobb mértékű pozitív egyenleget mutat. Míg 2004 – ben a hazánkba érkező olasz áruk mennyisége meghaladta az Olaszországba exportált magyar termékek számát, a következő évben ez a tendencia megfordult, és az export és az import mértéke egyre nagyobb különbséget mutat. Következésképpen az export – import olló fokozottabban kinyílik.

A 2008-as évben a hazánkból exportált termékek körében jelentős hányadot foglalnak el a fémek és a fémipari termékek, valamint a gépek és berendezések, mely termékcsoportok a kivitelünk közel 36%-át teszik ki. Ezeket követik a járművek és elektromos berendezések 405 millió eurós értékkel, majd a kémiai és a gyógyászati termékek következnek.

Ha a termékszerkezet elmúlt két év során lezajlott változását, az egyes termékcsoportoknak a teljes exporton belül való részesedését vizsgáljuk, láthatjuk, hogy jelentős vál-

³¹ Forrás: www.nfgm.gov.hu

tozások zajlottak e téren. Némely termékcsoport kivitele növekedett, míg másikkal esetében jelentős visszaesés figyelhető meg. A legnagyobb változás a kőolajtermékek esetében következett be, melyek kivitele 2008-ban az előző évi forgalomhoz képest több mint 57%-kal nőtt. Továbbá jelentős forgalomnövekedést vehetünk észre a mezőgazdasági és a halászati termékek piacán is, ahol a növekedés 27%-ot meghaladó, valamint az élelmiszer, az ital, és a dohánytermékek piacán, illetve az egyéb közlekedési eszközök piacán is.

Az Olaszországba irányuló bútorexportunk összértéke növekedett, míg az egyéb kézműipari termékek piacán jelentős visszaesés következett be, miután ezek kivitele 31,73%-kal csökkent. Kivitelünk visszaesett ezen túlmenően a bányászati termékek területén (-23,25%), a textil- ruházati- és kötött áruk (-28,93%), a lábbelik és bőrárak tekintetében, (-19,08%), az elektromos gépek- és berendezések (-16,98%), valamint a gépek- berendezések (-6,44%) területén is, bár ez utóbbi továbbra is a legjelentősebb exporttermékünk maradt. Teljes kivitelünk az előző év során 4,26%-kal csökkent, 2008-ban a kivitel összértéke 3,5 milliárd eurót tett ki.

A másik oldalt vizsgálva, az Olaszországból Magyarországra áramló termékek körében vezető helyet foglalnak el a gépek és a berendezések, melyek a teljes import közel 27%-át teszik ki. Ezt követik a különböző fémek és fémipari termékek (413 millió euro), a kémiai és gyógyászati termékek, melyek behozatala szintén meghaladja a 400 millió eurót, illetve kimagasló a mezőgazdasági, erdészeti, halászati termékek hazánkba áramló forgalma is, ennek értéke közel 340 millió euró.

A behozatali oldalon a legnagyobb változás az energetikai termékek piacán következett be, a beáramló forgalom e téren ugyanis 2008 során 155,3%-kal nőtt. A változások tekintetében további jelentős ugrás tapasztalható a már említett egyéb kézműipari termékek körében is, továbbá nőtt a gumi és műanyagtermékek forgalma (9,69%-kal), illetve 4% körüli mértékben az élelmiszerek, az italok, a dohányárak, a fémipari termékek és a bútorok importja is.

Összegzésképpen a 2008-as évre vonatkozóan megállapítható, hogy Olaszországi relációban a kivitelünk kis mértékben növekedett (2008: 3860, 5 millió euró), míg a behozatalunk csekély mértékű visszaesést mutatott (2008: 3059, 8 millió euró), és ez által külkereskedelmi mérlegünk 21%-os növekedéssel, 800 millió eurós aktívumot mutatott Olaszország irányába az év végén.³²

³² Forrás: ISTAT

5.2 Működőtőke - befektetések

3. táblázat: Magyarország – Olaszország működőtőke - befektetései 2002 - 2006

Olasz és magyar működő tőke-befektetések, 2002-2006 (M EUR)					
	2002	2003	2004	2005	2006
Olasz működő tőke-befektetés Magyarországon	28,0	42,1	77,4	184,7	17,7
Olasz működő tőke-állomány Magyarországon	607,9	614,1	693,8	746,1	954,5
Magyar működő tőke-befektetés Olaszországban	1,0	0,5	1,5	2,4	1,6
Magyar működő tőke-állomány Olaszországban	0,8	0,8	1,0	2,3	2,5

Forrás: MNB

A magyar-olasz gazdasági kapcsolatok bővülését a magyarországi olasz tőkebefektetések is jól példázzák. Magyarországon a külföldi befektetők között Olaszország a kilencedik helyen áll; az általuk befektetett tőke meghaladja a kétmilliárd eurót. A kilencvenes évektől egyre nagyobb számban vannak jelen az országunkban. Ahogy a 3. számú táblázatból is kitűnik, 2005 kiugróan sikeres évnek számít mind az Olaszországban befektetésre kerülő magyar működő tőke, mind pedig a hazánkba áramló olasz tőke tekintetben. Ebben az évben a hazánkba áramló tőke meghaladta a 184 millió eurót, míg a magyar vállalatok 2,4 millió eurónyi összeget vittek Olaszországba. Jelenleg mintegy 2800 olasz érdekeltségű cég van Magyarországon, amelynek döntő hányada kis- és közepes vállalat. Ez egyrészt köszönhető annak, hogy Olaszország a kis és középvállalkozások hazájának mondható, ennek megfelelően ezt a vállalkozási kultúrát hozzák magukkal az olasz befektetők az országunkba.

A hazánkban jelenlevő olasz cégek esetében jellemző a bérmunka, elsősorban a fém-, műanyag- és textiliparban illetve a nyomtatott áramkörök összeszerelésében, azonban a dráguló hazai munkaerő miatt az ilyen jellegű munkák száma csökken. A 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta egyre több az olyan olasz vállalat, amely EU támogatások igénybevételének lehetősége érdekében kíván tevékenységet indítani országunkban. Hazánkban megközelítőleg

Figyelemre méltó, hogy 2007-ben létrejött az első jelentős, magyar tőkekihelyezés (MOL akvizíció) közel 1 milliárd euró értékben, ezt megelőzően kisebb magyar vásárlások és befektetések zajlottak. Ami az olasz beruházások ágazati megoszlását illeti 40,8% esik a feldolgozóiparra (ebből 15,4% gépipar, 11,1% textil- és cipőipar), 31,8 %-ot tesznek ki a

pénzügyi szolgáltatások, 14,1%-ot az energiatermelés és elosztás és 5,6%-ot a közlekedés és távközlés.³³

Olaszország esetében a tőke kivétel, a külföldi tőkebefektetések liberalizáltak - bejelentési kötelezettséggel. A 212-es törvény (mely lehetővé tette az olasz cégek külföldön történő vállalat alapításának részbeni finanszírozását) csak az EU-n kívüli országok vonatkozásában alkalmazható, az Európai Unió belső szabályzatával ellentétes támogatásokat Olaszország sem nyújthat. Az olasz kormány továbbra is támogatja az olasz cégek nemzetközi törekvéseit, ezek a támogatások azonban elsősorban az olasz áru külpiacra jutását (pl. vásári részvétel, üzletember találkozók finanszírozása) hívatottak segíteni.

Az Olasz Statisztikai Hivatal adatai szerint az Olaszországba áramló közvetlen tőkebefektetések 24,5 milliárd euróval haladják meg az országból kiáramló tőke mennyiségét. A tőkebefektetések fő irányát vizsgáló tanulmány szerint az utóbbi években Olaszország a tőkevonzás tekintetében a 18. helyről a 14. helyre ugrott.

Bár az Olaszország és Magyarország közötti áruforgalomban rendkívüli növekedés volt tapasztalható, az olasz befektetések nem fejlődtek ennek megfelelő mértékben, annak ellenére, hogy főként a kis-és középvállalkozások tekintetében, az olasz befektetők jelenléte egyáltalán nem elhanyagolható.

Magyarország egyre inkább veszít az alacsony bérszintből származó versenyképességéből, melynek következtében egyre kevésbé számít vonzó célpontnak a külföldi tőke számára. A gazdasági felzárkózással párhuzamosan a bér-alapú tőkevonzó képesség helyét folyamatosan át tudja venni az ár-minőség alapú versenyképesség. Tőkebefektetések tekintetében Magyarország Unión belüli versenyképességének bázisát a versenyképes mértékű munkáltatói járulék és a magas színvonalú, piaci igényeket követő oktatási és képzési rendszer teremtheti meg.

Az új évezred küszöbén bekövetkezett tőke kivonások ellenére azonban a hazánkban már korábban megtelepedett olasz nagyvállalatok továbbra is jelen vannak a magyar piacon. A jelentősebb olasz befektetések közé tartozik az Italgas (szolgáltatás), Intesa BCI (CIB Bank). Agip (szolgáltatás), Iveco, ENI (vegyipar), Generali (biztosítás), Pirelli (kábelgyártás), Zanussi (háztartási gépek), Ferrero (édességipar), Sole (tejipar), Boscolo-csoport (szállodaipar), valamint a Benetton (ruházat).

³³ Forrás: ITD Hungary Zrt.

6. Olasz vállalatok jelenléte Magyarországon

Gazdasági és földrajzi jellemzőinek köszönhetően Magyarországi a külföldi befektetők kedvelt célországai közé tartozik. Földrajzi adottságaiból adódóan hídfő szerepe van a kelet-, délkelet- és mediterrán térségek felé irányuló kereskedelemben. Modern piacgazdasággal büszkélkedhet, fejlett infrastruktúrája van. Stabil jogi- és pénzügyi háttere biztosítja a befektetések biztonságát.

Magyarország 2004. május 1-je óta az Európai Unió tagállamává vált. Ettől az időponttól kezdve az uniós szabályozások érvényesek a Magyarországra irányuló befektetések területén éppúgy, mint a gazdaság többi területén. A beruházások támogatásának tekintetében kétféle támogatási mód létezik. Az egyik a stratégia jelentőségű szektorokban alkalmazandó, amikor a magyar kormány egy támogatási csomag összeállításával segíti a befektetőt, ha viszont egy meghatározott összeg alatt marad a befektetés nagysága, akkor közbeszerzési pályázaton való részvétellel lehet támogatáshoz jutni. A két módszer kombinációjára is lehetőség van, viszont ebben az esetben sem haladhatja meg a támogatás mértéke az Európai Unió által felállított 50%-os támogatottsági korlátot.

A kilencvenes évek elejétől kezdődően, a líra leértékelése ellenére, az olasz nagyvállalatok nyomására egyre nagyobb számú olasz vállalkozó mutatott készletet külföldi, különösképpen pedig kelet-európai beruházásokra. 1995. év végére pedig már a kelet-európai országok az olasz nemzetközi terjeszkedés 17 százalékát tették ki mind a vállalkozások, mind pedig azok alkalmazottainak számát tekintve. A Magyarországra irányuló beruházások döntő többsége a fejlett észak - olaszországi régiókból származik, ezen belül is döntően a kis- és középvállalkozói rétegből. A tőke 70%-a, az alkalmazottak pedig közel 40%-a olyan cégeké, melyek 200 főnél kevesebb főt foglalkoztatnak.³⁴

A kelet európai országokba irányuló tőkebefektetések többsége nem részesült különösebb támogatásban, amit az is jelez, hogy az 1990-95-ig tartó periódusban a világgazdaság egészét tekintve, a külföldre irányuló beruházásoknak csak a 15 százalékát tették ki az ebbe a térségbe történt beruházások. Ha az Olaszországból induló külföldi beruházások rendszerváltás utáni földrajzi irányait megvizsgáljuk, látható, hogy a terjeszkedés sajátos irányokat követett, és ezek a tendenciák hűen tükrözték, mennyire nehézkes a határok átlé-

³⁴ Forrás: Devi Sacchetto: A divat szereplői: olasz cégek Magyarországon

pése, és milyen megfontolt vizsgálatnak kell megelőznie azt az egyes országok vonatkozásában.

A Magyarországon befektetett olasz tőke 1996-ban elérte az 530 milliárd lírát, melynek 8,5 százalék a textil-, a ruha- és a cipőiparba áramlott. Ezekben a szektorokban az összberuházások majdnem elérték a 270 milliárd lírát és ebből az olasz rész 45 milliárd líra. Ez az összeg csak a német és az osztrák beruházásoknál alacsonyabb.³⁵ 1996-ban az olasz textil-, ruha-, bőr- és cipőipari vállalatok külföldön alkalmazott munkavállalóinak már több mint a felét kelet-európai országok adják: több mint huszoneezer vállalkozásról van szó, főként Romániában, Magyarországon, Albániában és Lengyelországban.³⁶

2007 első félévében Olaszország ismét elfoglalta harmadik helyét Magyarország legjelentősebb kereskedelmi partnereinek listáján, miután mind az export, mind pedig az import tekintetében nőtt a két ország közötti kereskedelem volumene. A hazánkba érkező olasz befektetők nagy része a kis- és közepes vállalkozások körében tevékenykedik. A Magyarországon működő olasz vállalatok nagy része magas szinten képzett munkaerőt alkalmaz. A hazánkban jelen lévő olasz érdekeltségű vállalatok közül a legnagyobbak a banki szolgáltatások területén tevékenykednek. Ezek közé tartozik a CIB bank (2007 januárjában a CIB anyabankja a Banca Intesa és a harmadik legnagyobb olasz bank, a Sanpaolo IMI fúziója révén – Intesa Sanpaolo S.p.A. néven – létrejött Olaszország legnagyobb bankcsoportja, amely az európai pénzügyi piacon is meghatározó szerepet tölt be. Az anyainstémények példáját követve, 2008. január 1-jével a CIB Bank és az Inter-Európa Bank is egyesítette erejét, és jelenleg CIB Bank Zrt. néven folytatva tevékenységét 10,5%-os piaci részesedéssel az ország második legnagyobb bankja), az UniCredit Bank, a BancoPopolare. A biztosítási piacon Generali csoport a második legnagyobb piaci részesedéssel büszkélkedhet.

Azt, hogy mely területek válnak a beruházások kedvelt színtereivé, nagyon sok tényező együttes hatásától függ: a földrajzi elhelyezkedéstől, a politikai helyzettől, az infrastruktúra fejlettségi szintjétől, és csak kisebb mértékben a munkaerőtől. A területi különbségek nem csak az egyes országok között, hanem az országhatáron belül is megfigyelhetők. Magyarországon a nemzetközi tőke, főként az ország nyugati felén az osztrák határhoz közelebbi és a főváros körüli területeken csoportosul: ezek a térségek a külföldi beruházások mintegy kétharmadának célpontjai. A jó közlekedési viszonyok lehetővé te-

³⁵ Forrás: KSH

³⁶ Forrás: GKI Gazdaságkutató Zrt.

szik az egyes termelőegységek könnyű és gyors elérését. Sok esetben ugyanis nagyon fontos az állandó jelenlét lehetősége a megfelelő és állandó színvonalú termelés fenntartásához. Az olasz vállalkozók nagy része is a közelsége miatt választja Magyarországot. Hazánk könnyű elérhetőségét bizonyítja, hogy nagyon sok olasz vállalkozó megtartja olaszországi lakhelyét, és csupán hétfőn utazik Magyarországra, pénteken pedig visszatér szülőhazájába.

A 90'-es évek elején a régióba irányuló olasz beruházások főként alacsony technikai szintű, ismétlődő feladatokból álló, összeszerelő, összeállító tevékenységekre épültek, amelyek ellátásához bizonyos technikai tudás és a termelési ciklusok váltakozásához való alkalmazkodási képesség szükségeltetik. Magyarország vonzereje ebben az esetben a nyugat-európai színvonalhoz képest olcsó munkaerejében rejlett, a vállalatok így próbálták csökkenteni teljes költségükön belül a fix költség arányát. Hazánkban a politikai és gazdasági nyitás következtében radikálisan megváltozott a termelési struktúra. A gazdálkodó szervezetek mérete jelentősen csökkent és a különböző nagyvállalatok jogi szétválása is bekövetkezett.

Napjainkban a már korábban említett banki- biztosítási piac mellett más szektorokban is meghatározó az olasz érdekeltségű vállalatok jelenléte. Ilyen az üzemanyag forgalmazás területe, ahol az Agip, a világ vezető olajtársaságai közé tartozó olasz vállalatcsoport, az Eni S.p.A. kereskedelmi márkája 1990-es alapítása óta aktív részese a piacnak. Magasan képzett munkaerőt alkalmaz, legfőbb tevékenységeit tekintve, kenőanyag előállításal és forgalmazással, valamint üzemanyag kereskedéssel foglalkozik.

Továbbá meg kell említenünk a textilipar területén tevékenykedő világhírű Benetton márkát, vagy a világhírű háztartásigépgyártással foglalkozó Zanussi vállalatot, vagy a mindenki által ismert Ferrero Magyarország Kft-t, mely 1994-ben alakult meg hazánkban.

Jelentős továbbá az ingatlanpiacon befektető olasz vállalkozók száma a magyar gazdaságban. Folyamatosan növekszik az olasz befektetők érdeklődése a kelet-közép-európai, köztük a magyar ingatlanpiac iránt, így idővel felzárkózhatnak a legnagyobb számú izraeli és spanyol befektetők mellé. Ennek egyik oka az, hogy az olasz beruházók a magyar társasági adórendszert kedvezőnek találják. Míg ők otthon 27,5 + 3,9 százalékos társasági adókulcsot alkalmaznak, addig a magyarok csupán - mindent összevetve - 16 százalékosat. Az ingatlan-befektetők kizárólag a négy százalékos különadóra panaszkodnak, amit azonban várhatóan 2009-2010-re fokozatosan megszüntetnek, tekintve, hogy az állam csupán átmeneti intézkedésnek szánta.

7. Miért éppen Magyarország?

Néhány, Magyarországon tevékenykedő, olasz érdekeltségű, illetve tulajdonú vállalkozás körében végzett felmérés alapján³⁷ láthatjuk, milyen okok és célok vezérelték az olasz vállalkozásokat, amikor a Magyarország felé történő piacnyitás mellett döntöttek. A válaszokból kiderül, milyen nehézségekkel kellett szembenézniük, és kik, milyen szervezetek segítettek nekik az akadályok leküzdésében.

A válaszok rávilágítanak arra, hogy legtöbben már korábban meglévő kapcsolataik miatt választották az országot (8 válaszadó). Olaszországban folytatott tevékenységük során kerültek kapcsolatba a magyar partnerekkel, és később a könnyebb kapcsolattartás, a kliensekhez való közelség és ez által igényeik hatékonyabb kiszolgálása érdekében döntöttek a magyarországi irodák, telephelyek megnyitása mellett. További indokok voltak még a szakképzett, és az anyavállalat viszonyaihoz képest olcsó munkaerő, a közép-kelet európai térségben való megjelenés, melynek első lépése Budapest volt, vagy az indítékok között szerepelt a nyersanyagok széles körű rendelkezésre állása és viszonylagosan alacsony ára is. A vállalatok döntő többsége a '90-es évek közepén kezdte meg magyarországi tevékenységét. A Magyarországra települő cégek közül egyik sem szüntette meg, vagy csökkentette olaszországi tevékenységét az új vállalat megnyitásakor.

Nehézségként mindannyian megemlített a magyar nyelvet, mivel egyrészt ők nem beszélték a nyelvünket, másrészt a '90-es évek közepén a népesség igen alacsony aránya kommunikált hazánkban valamilyen idegen nyelven. A csatlakozni szándékozó országok közül 1995-ben Magyarországon volt a legalacsonyabb az idegen nyelvet beszélők aránya: 19% a 15 éven felüli magyarok körében.³⁸

Ezen kívül szóba hozták a magyar szállítók fizetési morálját, mint kezdeti nehézséget. Panaszkodtak arra, hogy a szerződések sokszor nem teljesültek a megállapodások szerint, és sokszor még a számlát kiállító személy sem volt valós. Állításuk szerint a helyzet azonban az ezredforduló környékére nagymértékben javult, a partnerek megbízhatósága pedig jelenleg már az európai átlaghoz közelít. Ezen felül a szolgáltató vállalatok körében

³⁷ A felmérést az ITD Hungary honlapján található, a magyarországi olasz vállalkozásokat tömörítő listából taláalomra kiválasztott 15 vállalat körében végeztem. Számukra a mellékletben található kérdéseket tettem fel.
³⁸ Forrás: Dr Brádeánné Gacs Judit- Felnöttek nyelvi képzése- feladatok és lehetőségek

nehéz volt a megfelelő személyzet megtalálása, egyrészt a már említett nyelvi nehézségek miatt, másrészt pedig az oktatási rendszerben tapasztalható különbségekből fakadóan.

A hazánkba érkező olasz vállalatoknak a hely- és nyelvismeret hiánya, az eltérő gazdasági- és kulturális viszonyok miatt tehát számos nehézséggel kellett megküzdeniük. Ezért megkérdeztem őket arról is, milyen segítségeket vettek igénybe az akadályok leküzdéséhez. Legtöbben az olyan intézményeket említették, mint a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara, vagy az ICE, az Olasz Külkereskedelmi Intézet. Ezek segítették áthidalni a piacismeret hiányából adódó kezdeti nehézségeket, és egyengetni útjukat, már a magyarországi megjelenésük előtt is. Piackutatásokat végeztek számukra, melyből megismerhették a helyi igényeket, a már meglévő kínálatot, segítettek a partnerkeresésben üzleti találkozók, konferenciák, direkt partnerközvetítések révén, és ezek során segítségükre voltak a nyelvi akadályok elhárításában is tolmács- és fordítószolgáltatásuk segítségével. A korábban érkezett vállalatok a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara tagjai már annak indulása óta, és sok esetben őket kérték fel tanácsadói tevékenység folytatására újabban érkező olasz vállalatok számára.

A továbbiakban kérdeztem őket arról, mennyire tartják egymás között a kapcsolatot a Magyarországon tevékenykedő olasz vállalatok, a válasz azonban, számomra meglepő módon egyhangú volt. Vállalati szinten elenyésző az együttműködés. Ha mégis létezik valamilyen szinten az azért van, mert egymás számára nyújtanak szolgáltatást, mint például a Francescut & Partners Kft. esetében, mely túlnyomó többségben olasz vállalatok könyvelését végzi. Ha azonban nem az üzleti környezetet vizsgáljuk, hanem a magánszemélyek szintjén, akkor épp az ellenkezőjét figyelhetjük meg. Kisebb olasz közösségek léteznek, melyek szoros kapcsolatot tartanak fent, közös programokat szerveznek, melyek központja általában valamilyen olasz tulajdonban álló étterem, vagy egyéb szolgáltatóegység. Többen megemlítették a templomot, mint szokásos találkozási pontot. Budapesten létezik ugyanis egy kis olasz katolikus közösség, mely minden vasárnap a Batthyány tér közelében lévő templomban gyűlik össze egy közös imára. Ez az esemény pedig tökéletes alkalmat szolgál a beszélgetésre, ismerkedésre. Ezen túlmenően kiváló kapcsolattartási lehetőségként említették a tanácsadó, segítő intézmények által rendezett találkozókat, workshopokat is. Ilyenek a Magyarországi Olasz Kamara által megrendezésre kerülő Happy Hour rendezvények, melyeknek mindig valamely olasz vendéglátó-intézmény a házigazdája, vagy a Kamara által rendezett szemináriumok, vásárok. A Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara mellett nagyra értékeli az ICE – az Olasz Külkereskedelmi

Intézet, a Nagykövetség és a Budapesti Olasz Kultúrintézet rendezvényeit is, melyeknek hasonló jelentőséget tulajdonítanak.

Magyarországon napjainkban jelentős olasz közösség él, ez segíti és ösztönzi a magyar-olasz kapcsolatok lendületét és minőségi voltát. A konzulátusi anyakönyv szerint a hivatalosan bejegyzett magyarországi rezidens olasz állampolgárok száma 1507. Nagy részük vállalkozó, kereskedő, illetve a vállalkozások dolgozói. A Magyarországon élő olasz közösség tájékoztató orgánumai közül érdemes kiemelni a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara "Il Ponte" című kétnyelvű kiadványát, illetve az Olasz Kultúrintézet "Italia e Italy" és "Nuova Corvina" című folyóiratait. Ezen túl két gazdasági közlöny is megjelenik on-line formában, az egyik a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara kiadványa, a másik pedig az olasz részvétellel működő magyar kisvállalatok szabad szövetségéhez tartozik.

Végezetül a jövőbeni terveikkel kapcsolatban fejtették ki véleményüket. Számos alkalommal hallható ugyanis, hogy a külföldi tőke csak átmeneti szerepet szán Magyarországra számára, csak egy kiindulópont a további keleti terjeszkedés tekintetében. Idejönnek, kizsákmányolják hazánkat, majd tovább állnak a kedvezőbb feltételeket, olcsóbb munkaerőt, több befektetés-ösztönző programot kínáló országok fele. A válaszok azonban nem támasztották alá ezeket a félelmeket. A válaszadók kivétel nélkül hosszú távú befektetésnek tekintik a magyarországi vállalatot, még abban az esetben is, ha valóban további keleti irányú terjeszkedést terveznek ezzel párhuzamosan.

8. A gazdasági kapcsolatok kialakulását és fenntartását, az olasz vállalatok magyarországi tevékenységét támogató intézmények Magyarországon

8.1 A kereskedelemfejlesztő intézetek szerepe

Magyarország a rendszerváltás után feltételek nélkül engedte be a külföldi működő tőkét és a külföldi vállalkozásokat, illetve számára is megvolt az a lehetőség hogy cégei, vállalkozói a külföldi piacokon próbálhassák ki magukat. A kormány kereskedelemösztönző politikáján kívül már a kezdetektől megjelentek kereskedelmi és iparkamarák, a külföldi befektetőket támogató intézmények, hogy segítsenek elboldogulni a vállalkozóknak a magyar gazdaság útvesztőiben. Feladatuként vállalják fel a kétoldalú kapcsolatok fejlesztését, kereskedelmi tevékenységek ösztönzését.

Magyarországon számos gazdasági és kereskedelmi kamara, kereskedelemösztönző- tanácsadó cég működik. Ezek feladatai a termelés és a kereskedelem nemzetközi kiszélesedése, a tőkeáramlás globálissá válásának következtében mára már a külkereskedelemre is kiterjednek. Feladatuk sokrétű, kezdve a gazdasági infrastruktúra fejlődésének elősegítésétől, a kutatás- fejlesztés és az innováció előmozdításán át, a különböző gazdasági, jogi és üzleti információgyűjtésen és szolgáltatásokon (pl.: szakképzés) keresztül az érdekvégsépig. Tagjaik, partnereik érdekében együttműködnek egyéb állami szervezetekkel, a fogyasztóvédelemmel, különböző gazdasági testületekkel, valamint hazai és nemzetközi kamarákkal. Szakértelmük, tapasztalatuk és kiterjedt kapcsolatrendszerük segítségével támaszt nyújtanak a gyakorlati befektetések, kereskedelmi tevékenységek megvalósítások során. Az intézetek és a vállalatok között fennálló kapcsolat azonban korán sem egyoldalú. Egyfajta visszacsatolást is kapnak a kereskedelemfejlesztő cégek a vállalkozók nézetei, tapasztalatai és észrevételei által. Ezzel teljesebb, sokrétűbb javaslatok kidolgozására adódik lehetőség, mely kielégítő a vállalatok igényeinek fedezéséhez.

8.2 Olasz Külkereskedelmi Intézet - ICE³⁹

Alessio Ponz de Leon Pisani- a magyarországi ICE igazgatójának szavaival élve: „az Olasz Külkereskedelmi Intézet feladata a „Made in Italy” képvisellete, az olasz földön előállított gazdasági és kereskedelmi termékek fejlesztése és támogatása, különös tekintettel a kisvállalkozások igényeire és a lehetőségek felmérésére.”

Az Olasz Külkereskedelmi Intézet az olasz kormány által alapított kereskedelemfejlesztő ügynökség, amely kereskedelmi reklámokon, üzleti lehetőségek felkutatásán és ipari együttműködési pontok feltárásán keresztül segíti a két ország vállalatai között a kapcsolat kialakulását és annak fejlődését. Működését az 1997. évi 68 sz. törvény szabályozza. Az ICE a céljainak elérése érdekében, az olasz Külkereskedelmi Minisztériummal egyeztetve, éves promóciós tervet készít, és az abban tervezett kezdeményezéseket végrehajtja. Az intézet központja Rómában található; Olaszországban 17 irodájuk működik, míg külföldön 87 országban 117 irodával vannak jelen. Az intézmény tevékenységét a Ministero delle Attività Produttive (Olasz Külkereskedelmi Minisztérium) finanszírozza, saját bevételeivel is feléjük kell elszámolnia. Munkájukat a régiókkal, a helyi kereskedelmi- és iparkamarákkal, szakmai szövetségekkel szorosan együttműködve végzik.

Az ICE széles körű szolgáltatást kínál a nemzetköziesedés elősegítése érdekében, melyek nagy része ingyenes, és melyek közül számos interneten keresztül is elérhető. Szolgáltatásaik legfőbb célja a külpiac megismertetése az olasz vállalatokkal, és bemutatni azokat az eszközöket, melyek szükségesek ahhoz, hogy egy vállalat sikeresen jelenhessen meg valamely másik állam piacán. Tanácsadói tevékenységet végeznek, melynek célja, hogy elősegítsék a partnerkapcsolatok kialakítását, és megszilárdítsák a már meglévőket. Ennek fázisai a külföldi piac megismerése, behatolás az adott térség piacára, a termékek, szolgáltatások külpiaci sikerességének előmozdítása.

Az interneten elérhető ingyenes szolgáltatások közül a legjelentősebb az úgynevezett „export klub”, amelybe bárki ingyenesen regisztráltathatja magát. Az ingyenes szolgáltatások körébe tartoznak továbbá az ország információk, a piacismertető kiadványok, melyek hasznos tanácsokkal látják el az adott piacra belépni szándékozó vállalkozásokat az ország gazdasági helyzetével, kockázatával, kereskedelmi kapcsolataival, beruházásaival

³⁹ Istituto Nazionale per il Commercio Estero

és az országba érkező beruházókkal kapcsolatban. Továbbá igénybe vehetők a kereskedelmi hírek, a külkereskedelmi könyvtár anyagai, a nemzetközi projektekkal és finanszírozási lehetőségekkel kapcsolatos információk...

Mindezek mellett a SINCE⁴⁰ elnevezésű új, széleskörű információs eszközzel a cégek döntéshozó mechanizmusát hivatott megkönnyíteni. A rendszer különböző szinten és módon nyújt statisztikai adatokat és részletes információt gazdasági és speciális területeken, adózási és pénzügyi szektorban való orientációhoz.

Ezen kívül léteznek speciális, személyre szabott szolgáltatások is, melyek megfelelő díj ellenében vehetők igénybe, és melyek tényleges lebonyolítását az olaszországi és a külföldi intézetek végzik. Ebben az esetben a szolgáltatás igénybevételére vonatkozó kérést az illetékes ország intézményéhez kell eljuttatni. A szolgáltatás árát az illetékes hatóság székhelye határozza meg, mely alapján három csoportot különböztetünk meg. Budapest 260 euro napidíjas kategóriába tartozik, míg az olaszországi hálózat igénybevétele esetén 360 eurós napi költséggel kell számolnunk. Lehetőség van azonban éves kártya kiváltására is, melynek révén meghatározott mértékű kedvezményben részesül a tulajdonosa. A kedvezmény mértéke lehet 10, 15, vagy 25%.

Az ICE budapesti irodájától származó információk szerint, a hazai iroda munkájának hatékonyságát számszerű adatokkal mérik, melyek a kezelt megkeresések, szervezett rendezvények és az azokon résztvevő vállalatok számára vonatkoznak. Ezen kívül fontos mutató a nyújtott szolgáltatásokért kapott bevételek nagysága is.⁴¹

A magyarországi ICE munkájának hatékonyságát számszerű adatokkal mérik, melyek a kezelt megkeresések, szervezett rendezvények és az azokon résztvevő vállalatok számára vonatkoznak. Ezen kívül fontos mutató a nyújtott szolgáltatásokért kapott bevételek nagysága is.

⁴⁰ Italian Information System for Foreign Trade

⁴¹ Forrás: www.ice.it

8.3 Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara – MOKK⁴²

A szervezet 1992-ben Budapesten jött létre, az olasz kormány pedig hivatalosan 1998 szeptemberében ismert el. A privát szövetség napjainkban közel háromszáz tagvállalatot számlál. Fő célja, hogy az olasz és magyar vállalkozói szféra a közös problémák meghatározásával, közös érdekeket képviseljen a két ország illetékes intézményeinél. A kamara közreműködik a két ország gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainak – ezen belül kiemelt hangsúllyal a kommunikációs infrastruktúrának és a KKV-k támogatásának – fejlesztésében. Mivel mindkét gazdaságban nagy szerepe van a kis – és közepes vállalkozásoknak, ezért a kamara fontos feladatának tartja, hogy megkönnyítse az olasz vállalatok Magyarországra települését, és ezzel párhuzamosan a magyar vállalkozásoknak az olaszországi piacokra jutást.

A havonta megrendezett társasági vacsorákon (Happy Hour) a résztvevőknek alkalma nyílik a tapasztalatcserére, az üzleti lehetőségekkel kapcsolatos információcserére. A MOKK kéthavonta adja ki saját folyóiratát, az *Il Ponte*-t, melyben részletes információval szolgál a két országot érintő újdonságokkal kapcsolatban. Ezen kívül kéthetente – elektronikus formában is – körlevelet (*La Circolare*) küldenek a tagoknak, illetve a kamara tevékenysége iránt érdeklődők számára. A tanácsadó rendszerük keretében többféle szolgáltatást vehetnek igénybe a tagvállalatok, melyek egy része ingyenes, bizonyos speciális szolgáltatások azonban kizárólag tagdíj ellenében hozzáférhetők.

A kamara az alábbi öt területen nyújt szolgáltatásokat:

- *Üzleti szolgáltatások*: névjegyzék szolgáltatás adatbankból, levelezés, találkozók szervezése, információk nyújtása, piackutatás, képviselő, munkaerő-keresés, kiküldetések megszervezése, megbeszéléseken való részvétel, hitelbehajtás
- *Vásárok és üzleti találkozók*: szemináriumok, rendezvények, kiállítások szervezése, segítség- és információnyújtás kiállításokon és vásárokon, stand-foglalás, potenciális látogatók kiválasztása és meghívók postázása, kétnyelvű asszisztencia
- *Tolmácsolás-fordítás*: szinkrontolmácsolás, konferencia-tolmácsolás, fordítás

⁴² Forrás: Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara

- *Képzések:* tanfolyamok, megrendelt és/vagy rendszeres tanfolyamok szervezése és lebonyolítása.
- *Egyéb szolgáltatások:* fogadás, személyes segítségnyújtás az üzletemberek mellett, titkársági szolgálat és kamarai termék igénybevételének lehetősége, befektetési tanácsadás, szaksajtóban való megjelenés, első tanácsadás;

A kamara külön szolgáltatása a Sportello Europa – Euro Infó Pont, amely a MOKK által a Budapesti Olasz Nagykövetség Kereskedelmi Irodájának és az ICE budapesti irodájának a közreműködésével jött létre. Az információs pont a kamarai tagvállalatok és ügyfelek számára ad tájékoztató anyagokat és szolgáltatásokat. Ez utóbbiak a következők:

- Különböző finanszírozási lehetőségek bemutatása, tanácsadás és tájékoztatás a nemzeti fejlesztési tervek aktuális pályázatairól,
- Olasz nyelvre fordított, naprakész és a MOKK honlapjáról letölthető összefoglaló adatlapok az uniós strukturális alapok által támogatott és kkv-k fejlesztésére irányuló pályázati kiírásokról,
- Monitoring tevékenység az olasz cégek részvételéről a magyarországi pályázatokon,
- Egy olyan Sportello Europa adatbázis létrehozása, mely tartalmazza az összes érdeklődő adatait, annak érdekében, hogy az uniós finanszírozási lehetőségekről szóló információkat a legszélesebb körben terjeszthessék,
- Egy havonta megjelenő elektronikus hírlevél küldése a kkv-k számára fontos pályázati információkkal,
- A kamarához beiratkozott és a kkv-nak járó támogatásokkal foglalkozó tanácsadó cégek által készített egységes formátumú bemutatkozó adatlapok szolgáltatása,
- Kiadványok, tanulmányok és kutatások megjelentetése a kkv-knak járó támogatásokról,
- Egyéb, a cégek által igényelt járulékos szolgáltatások (pl. partnerségi tervek elősegítése, kapcsolattartás az intézményekkel).

A Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara célkitűzései: 2008 – 2009

Magyarország számára a 2008-as év meghatározó, mivel meg kell, hogy erősítse pozícióját az újonnan illetve a közelmúltban csatlakozott uniós országok között. A 2007-es Strukturális Alapokból származó első támogatások lassú kezdete után ugrásszerű emelkedésre lehet számítani a 2007-2013-as időszakra előirányzott közösségi pályázatok volumenét illetően, mely támogatások összege Magyarországon elérheti a 25 milliárd eurót.

A magyar kormánnyal fennálló, már eddig is kiváló kapcsolatát az Olasz Nagykövetséggel együttműködve tovább erősítené, hogy így biztosítani lehessen a lobbytevékenységet az olasz vállalkozások érdekeinek érvényesítéséért.

Az EuroInfo Pont egy, a kkv-k számára készített útmutatót jelentet meg a magyarországi Strukturális Alapokról, pontosabban az egyes Operatív Programokról. Ezzel a céljuk az, hogy megkönnyítsék a Magyarországon felhasználható uniós támogatások által kínált lehetőségekhez való hozzáférést az olasz vállalatok számára.

2008-ban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a Magyarországon tevékenykedő olasz nagyvállalatok: a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara növelni szeretné a Nagyvállalatok Bizottságának ismertségét, melynek célja a Magyarországon jelen lévő nagyvállalatok pozíciójának megerősítése, illetve közös problémáinak meghatározása, hogy ez által a Nagykövetséggel egyetértésben hatékonyabb és célratörő lobbytevékenységet tudjon folytatni a magyar intézményeknél.

Külön hangsúlyt kap a női vállalkozások ösztönzése, illetve egy olyan hálózat kialakítása, mely segítséget igyekszik nyújtani a Magyarországon tevékenykedő olasz- és az olasz piacra felé orientált magyar vállalkozónők számára.

8.4 Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Zrt. - ITD Hungary Zrt.

A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium háttérintézményeként működő Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Zrt. – rövidebb nevén az ITD Hungary – 1993 óta folytatja tevékenységét. Az évek során jól működő kapcsolatokat sikerült kiépítenie az államigazgatásban részt vevő és a piaci szereplőkkel. Ezen kapcsolatainak és a megszerzett gazdasági és piaci ismereteinek köszönhetően egyedülálló szolgáltatást nyújt elsősorban a kis- és középvállalkozások részére, illetve a befektetők számára. Irodahálózata 43 országban van jelen, mely 55 irodát és 15 belföldi irodát foglal magába. A társaság alapve-

tő feladata a külföldi közvetlen tőkebefektetések előmozdítása. A társaság mottója „Irány a külpiac” fogalmazza meg a másodlagos célkitűzést, amelyből adódik, hogy feladat- és tevékenységi körébe tartozik a magyar jelenlét erősítése a külpiacokon. Mindezt teszi a gazdasági tárcával együttműködésben, hogy előmozdítsa a hazai kis- és középvállalatok külföldi piacra történő kilépését, illetve a már külföldön tevékenykedő magyar vállalatok pozícióinak megerősítését. Ezen túlmenően az új, vagy már meglévő iparágat tevékenységének támogatása érdekében támogatja a tőkeexportot és importot. Célja hogy az innováció, gazdasági növekedés és hazai foglalkoztatás középpontba helyezésén keresztül előmozdítsa a regionális fejlődést és nemzetközi kapcsolatok bővülését, emellett tevékenyen részt kíván venni a gazdasági értékrend megteremtésében és a tudásalapú társadalom formálásában.⁴³

Az ügynökség információkat gyűjt és közvetít, kapcsolatokat teremt a hazai vállalkozók, az állami és regionális közigazgatási intézmények és a külföldi partnerek között. A cég küldetése a kkv-k külkereskedelmi támogatásával erősíteni a magyar vállalatok külföldi pozícióját és bővíteni a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokat, a befektetés, a tőkeexport és- import-ösztönzésen keresztül.

Az ITD Hungary fő tevékenysége a kereskedelemfejlesztés és a befektetés-ösztönzés, melyekhez számos eszközzel rendelkezik. Ezek közül a legfontosabbak:

- Üzleti partnerközvetítés,
- Információk gyűjtése és továbbítása a hazai támogatási és pályázati lehetőségekről,
- Tanácsadás külkereskedelem-technikai, vámügyi, jogi, adózási, valamint a különféle állami támogatási rendszerekkel kapcsolatos kérdésekben,
- Találkozók szervezése, adatbázisok működtetése, kiadványok készítése
- Magyar beszállítók felkutatása külföldi befektetők számára,
- A barna- és zöldmezős, valamint a vegyesvállalati befektetések döntés-előkészítő munkájának menedzselése,
- Telephelykeresés, javaslatétel a befektetési helyszín kiválasztására,
- Az önkormányzatok felkészítése a befektetők fogadására,

A gazdasági tárca felügyeletével működő szervezet nem csak külföldi, hanem hazai partnereinek is számos, hasznos segítséget nyújt. Legfontosabb feladata, hogy kiterjedt

⁴³ http://www.itd.hu/engine.aspx?page=Itdh_Koszonto

eszköz- és kapcsolatrendszerének felhasználásával segítse a kis- és középvállalati kört, hogy kiléphessenek a külföldi piacokra, illetve megszilárdíthassák már elért pozícióikat. Mindezt belföldi, valamint a nagykövetségek szervezeti keretében működő külszolgálati képviselőiteken tevékenykedő jól képzett, a külkereskedelemben jártas tanácsadók közreműködésével, számos kiadvánnyal, pályázati úton elnyerhető támogatásokkal, kiállításokra, vásárookra szervezett kollektív megjelenésekkel, az Enterprise Europe Network szolgáltatásaival igyekeznek elérni.

Az intézmény tevékenységében nagyon fontos szerep jut az ITD Hungary honlapjának, melyen keresztül könnyen és gyorsan, mindössze néhány kattintás segítségével elérhetők a piaci tájékoztatók, ahol az érdeklődő fontos információkat kaphat a célpiac sajátosságaival, beviteli, és egyéb szabályozásaival kapcsolatban. Ezen túlmenően lehetőség van arra, hogy folyamatosan figyelemmel kísérjék a külföldi partnereinktől begyűjtött üzleti ajánlatkéréseket, és állandóan tájékozódjanak az aktuális elérhető pályázati lehetőségekről, kül- és belföldi kereskedelemfejlesztési rendezvényekről, eseményekről.

Az ITD Hungary minden évben közhasznúsági jelentést készít éves tevékenységéről, elért eredményeiről, a szervezetben történt változásokról. 2007-ben a befektetés-ösztönzési tevékenység kapcsán 55 pozitív befektetői döntésről számolhat be a szervezet 1,6 milliárd euró tervezett értékben, amely hozzávetőlegesen 10.300 munkahelyet teremtve ezzel. (2002 óta 6,3 milliárd euró érkezett országunkba az ITD Hungary közvetítésével.)

Ebben az évben is jelentős volt a befektetési megkeresések száma, körülbelül 500 érkezett, amelyből 420 projekttel foglalkozott az Befektetés-ösztönzési Igazgatóság, melynek nagy része a projektmenedzsment tevékenységi körébe tartozik. A tervezett beruházások összértéke néhány kiemelkedő méretű, illetve jelentőségű projektnek köszönhetően eléri a 13.000 millió EUR-t, és a beruházásokkal érintett tervezett munkahelyek száma több mint 61.000 fő. A szektorokra lebontva nézzünk meg projektek számát, kiemelkedő a járműipar, növekedett a gépipar ezen belül is a repülőgépgyártás szerepe. Megnövekedett a befektetői érdeklődés az elektronika, a megújuló energia (biomassza, napelem gyártás, szélenergia) szektorok iránt, valamint a tudásalapú ágazatok irányába is, úgymint a logisztika, turisztika vagy a biotechnológia.

A programok kétharmada Európában valósult meg, az ázsiai és amerikai kontinens szerepe 2006-hoz képest csökkent.

Enterprise Europe Network⁴⁴

2008. február 6-án kezdte meg működését az Enterprise Europe Network, az Európai Bizottság Vállalkozási és Ipari Főigazgatósága által támogatott vállalkozásfejlesztési hálózat az ITD Hungary-n belül, amely a kis és középvállalkozások üzletfejlesztési törekvéseit szolgálja az Európai Unióban. Az új hálózat a korábbi, szintén a Bizottság által támogatott Euro Info Központ (EIC) és Innováció Közvetítő Központ (IRC) hálózatok tapasztalataira építve, tevékenységeik összevonásával jött létre, ezzel egységesítve a két hálózat egyaránt magas színvonalú szolgáltatási palettáját. Az Enterprise Europe Network hálózatot 500 szervezet alkotja, az egyes országokban működő kereskedelmi kamarák, regionális fejlesztési ügynökségek és egyetemi technológia központok hálózatának 4000 naprakész szakértője áll a vállalkozások rendelkezésére Európa 40 országában.

A hálózat tevékenysége három fő témakör köré épül: vállalkozásfejlesztés, technológia-innováció, kutatás-fejlesztés. A vállalkozások fejlesztése érdekében tájékoztató rendezvényeket, belföldi és külföldi üzletember-találkozókat szerveznek, cégre szabott, a külpiacra jutást vagy az üzletfejlesztést segítő tanácsadás is elérhető irodáikban. A technológiai innováció témakörön belül felméri a vállalkozások technológia helyzetét, adatbázist működtetnek a nemzetközi technológia transzfer elősegítésére és speciálisan e témában is, szerveznek üzleti találkozókat. A kutatás-fejlesztés terén elsősorban az Európai Unió FP7-es pályázataiban való magyar részvételt kívánják elősegíteni.

⁴⁴ Barna Zsuzsanna – Lo sviluppo dell'impresa in primo piano, Il Ponte 2008/ 23. szám, Budapest, 2008. 34-35. oldal – Sportello Europa

9. Esettanulmány: Hydea Tanácsadó cég

A Hydea Tanácsadó Kft az Agriconsulting csoport tagjaként kezdte meg munkáját 1990-ban Budapesten. A csoport tagjai a római székhelyű Agriconsulting S.p.A, a brüsszeli Agriconsulting Europe S.A valamint a firenzei székhelyű Hydea S.r.l. Az anyacég Európában és Afrikában számos irodát és képviselőket működtet, többek között Spanyolországban, Olaszországban, Romániában, valamint Nairobiban és Rabatban. Ennek a nemzetközi háttérnek köszönhetően az olasz-magyar vegyes tulajdonú vállalat rendelkezik mindazokkal az előnyökkel, melyeket egy ilyen kiterjedt világszintű hálózat nyújtani képes. A vállalatcsoport jelenleg közel háromszáz állandó munkatárssal és ötezer fős nemzetközi szakértőbázissal büszkélkedhet.

Az Agriconsulting csoport széles körű nemzetközi tapasztalattal rendelkezik, melyet több mint 80 országban szerzett. Jelenleg 30-nál több államban végez szolgáltatási tevékenységet a gazdaság- és területfejlesztési, környezetgazdálkodási és szociális, oktatási fejlesztési témákban.

A magyarországi vállalat számos szolgáltatást nyújt magyarországi és külföldi magán és intézményi ügyfelei számára, melyek közül a legjelentősebbek a következők:⁴⁵

- Programok előértékelése, szektorális elemzések
- Feladatleírások, szakmai programok tartalmának elkészítése, részvétel a tenderek, pályázatok elbírálásában
- Szakmai segítségnyújtás a programok végrehajtásáért felelős intézmények részére
- Programértékelések, monitoring, egyéb szakmai szolgáltatások
- Megvalósíthatósági tanulmány és üzleti terv készítése
- Pályázatfigyelés és pályázatírás
- Pályázatértékelés
- Teljes körű projektmenedzsment a nyertes projektgazdák számára
- A megvalósuló projektek szakmai, pénzügyi és közbeszerzési előrehaladásának biztosítása

⁴⁵ Forrás: www.hydea.eu

A Hydea a magyarországi uniós pályázatok közül a Strukturális Alapok és Kohéziós Alap környezetvédelmi és közlekedési projektjeihez nyújt szakértői szolgáltatásokat. A Strukturális Alapok és Kohéziós Alap közlekedési projektjeihez kapcsolódóan a cég 2008 júliusa óta látja el a független minőségbiztosítási, közbeszerzési bírálati eljárásban közreműködő szakértői feladatokat, a végrehajtás során a felülvizsgálati és egyéb szakértői munkákat, különösen az ajánlatkérési dokumentációk minőségbiztosítását, a közbeszerzési eljárásokban bíráló bizottsági elnök és titkár, valamint szavazótag delegálását. A vállalat 2004 óta végez pályázatértékelést közvetlenül az Európai Bizottság brüsszeli központja, illetve helyi képviselői számára.

A vállalat magyarországi tapasztalatairól kérdezve a cég vezetőjét, Stefano Destro-t, megismerhettük azokat a negatív és pozitív tapasztalatokat, melyekkel - magyarul akkor még nem beszélő - olasz vállalkozóként szembe kellett néznie. Ahogy az elején említettük, a vállalat közvetlenül a rendszerváltást követően, 1990-ben alakult. Ebben az időszakban jellemzően, ahogy már korábban is említettem, a legnagyobb problémát a magyarok nyelvismeretének hiánya okozta, valamint jelentős nehézségnek számított a kultúrák közötti különbségek leküzdése is. A hazánkban tapasztalt üzleti attitűd jelentősen eltért a nyugat – európai országokban tapasztaltaktól, mivel az itteni üzleti partnerek és intézmények még nem rendelkeztek a nyugati típusú vállalatirányítási tapasztalatokkal. Az évek során az említett nehézségek eltűntek, a magyar vállalati szféra is átvette a nyugati modellt, a bankok szolgáltatásait a társasági igényekhez igazították. Mára a nyelvi probléma is visszaszorulóban van, a diplomások nagy része beszél legalább egy idegen nyelvet.

A cég jelentősége 1991 decemberében aláírt Társulási Szerződéssel értékelődött fel, ugyanis az előcsatlakozási alapokból finanszírozott pályázatokkal (melyekre ettől kezdve Magyarország is jogosulttá vált) kapcsolatos szakértői feladatok ellátásában a vállalat kamatoztatni tudta nemzetközi tapasztalatait. Ez is a mellett szólt, hogy Magyarország legyen a cég terjeszkedésének következő állomása.

Az ügyvezető kifejtette továbbá, hogy bár Magyarországról azt tartják, hogy a bürokrácia uralja, itt mégis könnyebb, kevesebb adminisztrációt igényel egy új cég nyitása, mint Olaszországban. Ezen kívül országunk rendkívül jó adottságokkal rendelkezik, mind az infrastruktúra mind pedig a telekommunikáció szempontjából. Figyelemre méltó továbbá a magasan kvalifikált munkaerő, mely véleménye szerint a jövőben is jelentős ösztönzőt jelent a Magyarországra befektetni szándékozó vállalatok számára. Ami jelenleg viszont hiányzik, az a gazdasági stabilitás. Ezzel összefüggésben megkérdeztem interjúalanyomat

arról, milyen változtatásokat javasolna a magyar kormánynak a gazdaság helyreállítása érdekében. Véleménye szerint a fiskális politikát kellene legelőször rendbe hozni. Továbbá nem elhanyagolható kérdés a vállalkozói szektort érintő törvények reformja sem. Jelenleg ugyanis az egyes vállalkozókat számos adó megfizetésére kötelezi az állam, amely egyrészt megnehezíti a fennmaradásukat, másrészt visszaveti a vállalkozói kedvet is. Ezen kívül gondot okoz a korrupció is, amellyel a gazdaság valamennyi szintjén találkozhatunk. Ezen a téren figyelemre méltó a hatalmon lévő kormányok gazdaság kifehértő programja, de véleménye szerint ennél komolyabb lépések kellenének. Végül, de nem utolsó sorban az intézményi finanszírozást kellene alaposabban ellenőrizni. Szerinte ugyanis jelentős pénzek tűnhetnek el, ha az állam nem szentel ennek a problémának nagyobb figyelmet.

Érdekesség a vállalattal kapcsolatban, hogy bevételének közel fele a magyar piacról származik, ami azért érdekes, mert, ahogy a cégvezető is rámutatott, az nem túl nagy. A piac

viszonylag kis méretének ellenére éles a verseny a tanácsadói szektorban, mely főleg a csatlakozásunkat követően erősödött meg. Emellett a vállalatnak szembe kell néznie egyfajta bizalmatlansággal is, hiszen annak ellenére, hogy húsz éve van jelen a magyar piacon, még mindig nem sikerült kellő mértékben megismertetnie magát a szektoron belüli felekkel, minisztériumokkal vagy fejlesztési irodákkal. Ezért a cég jövőbeli tervei közé tartozik, hogy megerősítse jelenlétét az országban és ehhez minél több területen pályázzon és prezentálja magát.

Végezetül a válságnak a vállalatra gyakorolt hatásai kerültek szóba. Érdeklődtem, milyen mértékben és módon érzékelik a válság negatív hatásait. Stefano Destro elmondása szerint a bankok tavaly december végén nem nyújtottak hitelt a vállalkozások számára, ami egy időre veszélybe sorolta a cég működését. Szerencsére azonban a kezdeti nehézségek megoldódtak és annak köszönhetően, hogy a vállalat magyarországi uniós pályázatok szakértői elbírálásában, valamint az Európai Bizottság keretszerződéseiben nyújt szolgáltatásokat – ezen pályázatok költségvetését nem befolyásolja a válság – a működését remélhetőleg a továbbiakban nem hat ki a pénzügyi válság következtében kialakult gazdasági helyzet. A Hydea jelenleg is számos munkával és megrendeléssel számolhat, hiszen a kormány gazdaságélénkítő politikájaként számos környezetvédelmi és közlekedési uniós pályázatot szeretnének kiírni, amelyeknek szakértők általi ellenőrzését és minőségbiztosítását a cég végzi.

10. Esettanulmány- Francescut & Partners Kft.

A Francescut & Partners Kft. elsősorban adótanácsadással, könyvelési tevékenységgel, társaságokkal és jogi kérdésekkel kapcsolatos segítségnyújtással foglalkozik. Ezen túlmenően információs adatbázisként szolgál a személyzettel, munkával és szervezetekkel kapcsolatos kérdésekben kiterjedt, szakképzett személyzetből álló hálózatának köszönhetően. Alkalmazottai között szerepelnek ügyvédek, közjegyzők, pénzügyi ügyintézők, minőségellenőrök.

A vállalat első irodáját az észak-olaszországi Varese városa melletti Saronnóban 1995-ben nyitotta meg. Tevékenysége során folyamatos kapcsolatot tart fent a franciaországi Nancy városában és a magyarországi Budapesten székhellyel rendelkező irodáival is. Olaszországban 10 alkalmazottat foglalkoztat a cég, melyek mindegyike felsőfokú, főiskolai, vagy egyetemi végzettséggel rendelkezik.

Budapesten 2006 óta van irodájuk, a kelet-európai terjeszkedés első állomásaként. Budapestet az ügyvezető - saját elmondása szerint - azért választotta, mert egy régi olasz üzleti partnere, barátja úgy döntött, Magyarországon folytatja tevékenységét, és megkérte őt, kövesse, hogy továbbra is fenn tudják tartani üzleti kapcsolatukat, mely nehézkessé vált volna a távolság miatt. Bizva üzleti kapcsolatának tartósságában, és figyelembe véve azt a tényt, hogy szolgáltató vállalat révén ez nem jár jelentősebb tőkebefektetéssel, az új bázis megalapítása mellett döntött. Budapesti bázisán jelenleg 2 főt foglalkoztat.⁴⁶

Olaszországi tevékenysége sem szűnt meg az újabb vállalat megalapításával, sőt, tevékenységi köre azóta tovább bővült.

Az ügyvezető, Fabrizio Francescut elmondása szerint Magyarországra érkezésekor - a többi vállalathoz hasonlóan - a nyelv okozta a legnagyobb problémát. Hazánkban ugyanis, az európai átlaghoz viszonyítva, kevesen beszélnek idegen nyelveket. Az olasz nyelvet ismerők aránya pedig kiugróan alacsony. Végül ezt a problémát több nyelven beszélő munkatársa segítségével sikerült áthidalnia.

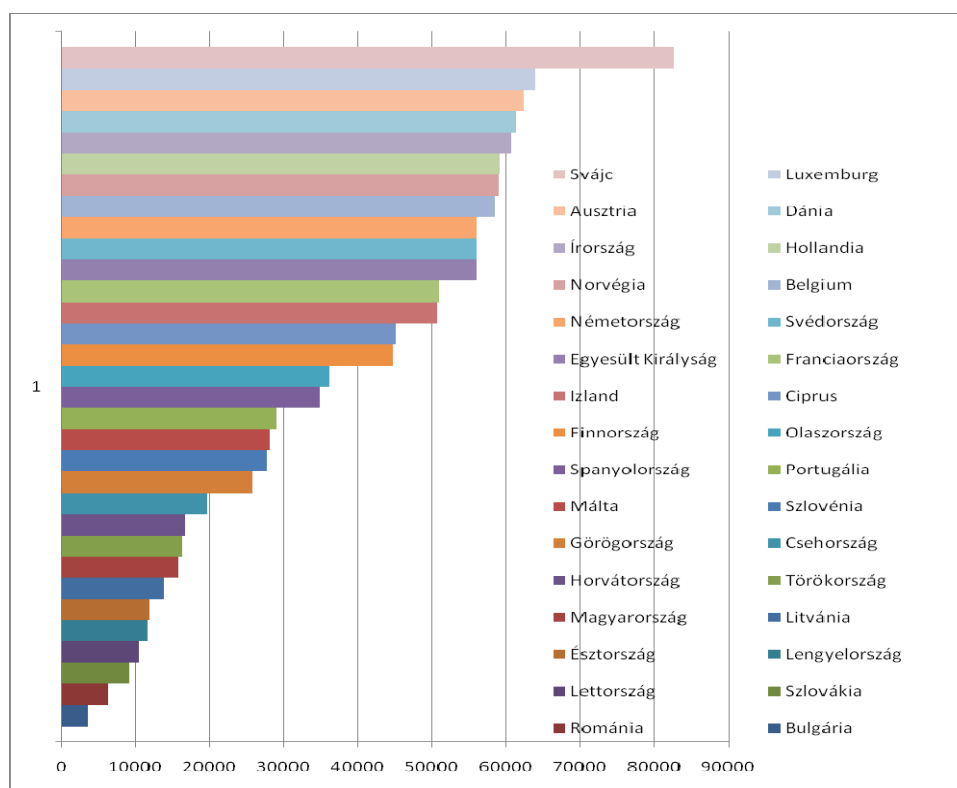
Jelenleg közel harminc ügyféllel foglalkozik Magyarországon, melyek túlnyomó része az ingatlanpiacon tevékenykedő olasz érdekeltségű vállalat. Érdekesség, hogy 100%-ban magyar tulajdonban lévő vállalati ügyfele mindössze egyetlen egy van.

⁴⁶ Forrás: www.francescut.eu

Tevékenységének elindításakor semmilyen intézményi segítséget nem vett igénybe. Ennek egyik oka az volt, hogy a nyelvi segítséget - mint említette - sikerült saját erejéből leküzdenie, partnerkeresésre pedig nem volt szüksége, hisz kezdetekben a már Olaszországban is meglévő partnerekkel foglalkozott továbbra is. Az azóta új ügyfélként megjelent vállalatok pedig saját maguk keresték fel az irodát, és kérték meg, könyveik vezetésére.

Amikor arról kérdeztem, hogy milyen előnyeit fedezte fel a hazai piacnak, a következő lényeges elemeket emelte ki. Először is a magyarországi jól képzett, de az európai átlaghoz viszonyítva olcsó munkaerőt.

10. számú ábra: Átlagfizetések az Európai Unió tagállamaiban 2008

Mint a 10. számú ábrán is látható, a magyarországi átlagfizetések nem érik el az olaszországi fizetések 50% - át sem. Az Európai Unióban hazánknál alacsonyabb átlagbérek csak Litvániában, Észtországban, Lengyelországban, Lettországon, Szlovákiában, Romániában, és Bulgáriában vannak. Az alacsony bérszinthez azonban Magyarország esetén magas szintű oktatási rendszer társul, mely jól képzett szakembereket bocsát a munkaerőpiacra, akik bár kevés gyakorlati tapasztalatot szereznek az egyetem alatt, elméleti téren kiugró teljesítményt mutatnak. Az elmélet gyakorlati alkalmazása pedig vállalatokként

eltér, így egy frissdiplomásnak, vagy egy később munkába állónak az a legfőbb értéke, ha könnyen, és rugalmasan képes alkalmazni az elméletben tanultak. A munkaerő áránál azonban meg kell említeni a járulékok magas szintjét. Olaszországban a bérek 45,9 % - át fizetik be az államigazgatási szerveknek adók formájában, amely az egyik legmagasabb szint Európában, Olaszországot mindössze Belgium, Magyarország, Németország, Franciaország és Ausztria előzi meg.

Magyarországon a bérek közel 50% - át fizetjük be adók és járulékok révén. A „Lotte Operaie” olasz szakszervezet honlapján megjelent információk szerint, míg Olaszország az éves átlagkeresetet tekintve a 30 legiparosodottabb állam közül (Franciaország, Németország és az Egyesült Királyság mögött) a 23. helyet foglalja, ugyanezen országok rangsorában, ha az adók és illetékek bérhez viszonyított arányát tekintjük, a 6. helyen szerepel.⁴⁷

A munkaerőhöz kapcsolódó pozitívum hazánkban, hogy míg Olaszországban szigorú feltételekhez kötik a végkielégítés megfizetését, és sokkal nehezebb, és drágább az alkalmazottak elbocsátása, addig Magyarországon ez kevésbé szigorúan szabályozott. Magyarországon, bár korábban már egyéves közalkalmazotti jogviszony elérése után is jogosultságot szerzett végkielégítésre a közalkalmazott, most már minimum három év közalkalmazotti jogviszonyban eltöltött idő szükséges ehhez. A végkielégítés mértéke a közalkalmazotti jogviszonyban töltött idő növekedésével arányosan emelkedik, maximuma a közalkalmazott átlagkeresetének nyolc havi összege lehet. Olaszországban ezzel szemben a végkielégítés mértéke az átlagkeresetének 2-3 szorosa legalább, az alkalmazotti viszony hosszától függetlenül, és az esetleges végkielégítés mértékét kötelezően félre kell tennie havonta a munkáltatónak, már az alkalmazás kezdetétől fogva.

Olaszországban ezen túlmenően nagyon bonyolult a bérezés rendszere. A minimálbér tekintetében megkülönböztetnek különböző szektorokat, ezen belül ágazatokat, majd szakmákat, és ezek mindegyikére eltérő minimálbér – előírások vannak életben. Továbbá a kötelezően fizetendő minimálbért befolyásolja a munkavállaló kora, végzettsége, szakmai tapasztalata és számos egyéb tényező is.

Magyarországon ezzel szemben a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló részére megállapított személyi alapbér kötelező legkisebb összege egységesen 71 500 fo-

⁴⁷ Forrás: OCSE: Organizzazione per la Cooperazione e lo Sviluppo Economico

rint havibér alkalmazása esetén, hetibér alkalmazása esetén 16 500 forint, napibér alkalmazása esetén 3290 forint, órabér alkalmazása esetén pedig 411 forint.

Olaszországban a nyugdíjak mértéke nagyon széles skálán mozog. Ennek kiszámítása a végkielégítéshez hasonlóan bonyolult folyamat. A szolgáltató szektorban (ahol a Francescut & Partners Kft. is tevékenykedik) 10 szintet különböztetnek meg, melyekhez besorolják az egyes tevékenységeket. Ebben a szektorban a legalacsonyabb nyugdíj mértéke 400 euró havonta, míg a legmagasabb ennek tízszerese, 4000 euró. Természetesen a nyugdíj mértékének kiszámításánál figyelembe kell venni a munkában eltöltött évek számát és az ez alatti átlagkeresetet is.

Magyarországon az öregségi nyugdíj összegét az elismert szolgálati idő és a figyelembe vehető átlagkereset alapján kell megállapítani. Ebben az esetben tehát kiesik az iparági szektor változója. Függetlenül attól, hogy milyen szektorban dolgozott valaki, ha átlagkeresete és szolgálati ideje megegyezik, öregségi nyugdíjának mértéke is azonos lesz. Továbbá 2008. december 31.-től Magyarországon öregségi nyugdíjra már csak az jogosult, aki 20 évi szolgálati időt szerzett. Valamint ugyanettől az időponttól kezdve megszűnt a 15-19 év szolgálati időre járó résznyugdíj intézménye is.

Meg kell említeni továbbá a tizenharmadik és a tizennegyedik havi béreket. Az olasz munkaerőt tovább drágítja, hogy úgynevezett tizenharmadik és tizennegyedik havi béreket fizetnek az alkalmazottaiknak a vállalatok decemberben és / vagy júniusban a Ferragosto (Mária mennybe - menetelének napja. Az olaszok egyik legnagyobb ünnepe, természetesen munkaszüneti nap, így a legtöbben erre a hétre időzítik szabadságukat, és ilyenkor a legnagyobb a tömeg a tengerpartokon.) és a karácsonyi ünnepek idejére. Magyarországon jelenleg folynak a tárgyalások a 13. havi nyugdíj eltörléséről.

Az iparüzési adót Európa többi országához hasonlóan ők is kifogásolják, mert az Unió szerint szabályellenes adónemnek számít, de a maximum 2% körüli teher megfizetése sem tántorítja el őket.

A társasági adóval kapcsolatban az ügyvezető hangsúlyozta, hogy míg Olaszországban ez az adónem két részből tevődik össze, a 27,5%-os IRES-ből (Imposta sul reddito delle società) és a 3,9 %-os IRAP-ból (Imposta regionale sulle attività produttive), addig a magyarországi társasági adókulcs lényegesen alacsonyabb, mindössze 16%.

A vállalati környezetet tekintve Fabrizio Francescut ügyvezető elégedettségét fejezte ki, nem tapasztal különösebb nehézségeket az olasz piachoz viszonyítva. Megfelelő kereslet mutatkozik a magasan képzett munkaerőt alkalmazó könyvelő cégek iránt. Éppen

ebből az okból kifolyólag, amikor a gazdasági válsággal kapcsolatos aggodalmairól kérdeztem, csak nyugodtan annyit mondott: „az adóhatóságnál válság idején is dolgoznak. És ha náluk van munka, az azt jelenti, hogy számunka is van.” A könyvelési ágazatban nem érzékelhetőek közvetve a gazdasági ciklusok, konjunkturális, recessziós időszakok. A kereslet rövidtávon stabil, és hosszú távon is csak kis mértékben függ a külső környezettől, sikerét elsősorban a vállalat saját tevékenységének színvonala határozza meg.

Azt is elmondta azonban, hogy ha most kellene befektetni Magyarországra, jobban megfontolná a dolgot. Hazánk helyzetét kevésbé látja pozitívan, mint a korábbi években. Számos kedvezmény megszűnt, mely vonzotta a külföldi tőkét (mint a korábban említett adózási szempontok, az olcsó munkaerő...). Megkérdeztem, mit javasolna a magyar kormány számára, hogy vonzóbbá tegye a magyarországi befektetéseket a külföldiek számára. Javaslatok között a középosztály támogatása szerepelne esetlegesen egy differenciált adókulcsos rendszer bevezetésével. Továbbá jó ötletnek tartaná egy adómentes övezet létrehozását, mely a befektetések számára nagyfokú vonzerővel bírna.

Hosszú távú tervei felől érdeklődve elmondta, hogy a magyarországi vállalattal kapcsolatban mindenképpen hosszú távú céljai vannak, szeretne egy megfelelő szakértők-ből álló európai hálózatot kiépíteni, melynek egyik állomása lenne hazánk.

11. Jövőbeni együttműködési lehetőségek a két ország között

Bár egyre több olasz befektető dönt az alacsonyabb bérköltségű országok mellett, ezzel egyidejűleg azonban hazánk uniós csatlakozásának köszönhetően egyre magasabb azon vállalatok száma melyek olyan tevékenységek magyarországi indítása iránt érdeklődnek, ahol az uniós támogatások igénybe vehetők. A pályázatokon részt venni kívánó olasz vállalatok azonban a rendszer gyengeségeinek köszönhetően nehézségekbe ütköznek. A pályázati rendszer felhasználó-barátibbá tételével, illetve az egyablakos információs illetve adminisztrációs rendszer bevezetésének következtében egyre több külföldi befektető választaná hazánkat.

A magyar gazdaságpolitika komoly figyelmet szentel a külföldi tőke hazánkba vonzását célzó ösztönző rendszer fejlesztésére. A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium a Versenyképességi Operatív Programokon keresztül megpályázható vissza nem térítendő támogatásokon kívül, egyedi kormányhatározat alapján is támogatásban részesítheti a nagybefektetőket. 2006. január 1-jétől az egyedi támogatásokhoz szükséges minimális befektetési összeget 50 millió euróról 10 millióra csökkentette, ezzel is bővítette a jellemzően kisebb tőkét befektető olasz vállalatok előtt fennálló lehetőségek körét. A két ország gazdaságpolitikai célrendszeréből kiindulva elsősorban a gyógy turizmus és a bioenergia előállítás terén látok lehetőséget az együttműködésre a két ország között. Az olasz tőke bevonható lenne a hazai gyógyfürdő-hálózat kiépítésébe is.

Olaszország behozatalra szorul energiahordozók tekintetében. Ez a növekvő energiaárak mellett egyre nagyobb terhet jelent, amelyet alternatív energiaforrások használatával lehetne csökkenteni. A biomasszából előállított energia és a kapcsolódó technológia olasz részről jelentős érdeklődésre tarthat számot.

Napjainkban Olaszország a magyar befektetők látókörének a perifériáján helyezkedik el. Ezt lehetne orvosolni, ha a magyar és az olasz kereskedelmi és ipari szervezetek között szorosabbra fűznék a kapcsolatokat. Ebben lehet fontos szerepe a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamarának, az Olasz Külkereskedelmi Intézetnek, a Confindustriának (Olasz gyáriparosok szövetsége), magyar részről az ITD Hungary kirendeltségeinek, a Magyar Kereskedelmi Kamarának, különböző szakmai szerveződéseknek és a két ország gazdasági illetve tudományos attaséinak.

Az együttműködés további területe lehet a harmadik országokban való közös megjelenés. Olaszország felismerte a csatlakozásra váró és a frissen csatlakozott országokban rejlő lehetőségeket, és Romániában például az utóbbi években megsokszorozódott az olasz befektetések száma. A román piac azonban erőteljesen korlátozott, annak beszűkülése esetén pedig a figyelem a keleti országokra fordul majd. Ebben az esetben lehetőség lenne a két ország közötti együttműködésre oly módon, hogy a partnerségbe Olaszország a tőkáját, Magyarország pedig a helyismeretét apportálná az üzleti siker érdekében.

Összefoglalás

Szakedolgozatomban arra a kérdésre kerestem elsősorban a választ, hogy miért is választják befektetésük színteréül az olaszországi vállalatok Magyarországot. Úgy gondoltam, ennek megértése érdekében meg kell vizsgálni a két ország gazdasági helyzetét, és történelmi kapcsolatrendszerét. Ennek elemzésekor világossá vált, hogy a két ország kereskedelmi kapcsolatai a történelmi időkre nyúlnak vissza. Olaszország fontos kereskedelmi központként szolgált már a középkorban is, Magyarország pedig számos alkalommal került kapcsolatba olasz kereskedőkkel. Ez a kapcsolat pedig fennmaradt a 20. századig, és az országok a mai napig jelentős helyet foglalnak el egymás külkereskedelmében. A kereskedelem területén fennálló szoros kapcsolat nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a befektetések, vállalat alapítások terén is hasonlóan erős és aktív viszonyt alakítsanak ki egymás között.

Érdekes látni és figyelemmel kísérni egy Magyarországon szerveződő külföldi közösség mindennapjait, tevékenységét és életét. Szakmai gyakorlatom révén, amelyet a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamaránál töltöttem, megismerhettem a magyarországi olasz vállalatok életét, valamint azt a hálózatot és intézményrendszert, amelyet itt tartózkodásuk alatt kiépítettek. Jelenleg pedig egy Magyarországon tevékenykedő olasz tulajdonú vállalat alkalmazottjaként egyre inkább betekintést nyerek ebbe a rendszerbe. Most látom csak, hogy mennyi olasz cég és vállalkozás tevékenykedik az országunkban a gazdaság szerteágazó területein. Eddig én is azok közé tartoztam, akik sztereotípiaként azt gondolták, hogy a számos olasz étterem és márkás ruházati bolton kívül nincsenek is jelen olaszok a magyar gazdaságban. Az utca embere nem tudja, hogy olyan nagy nevek mögött, mint a CIB, a Kométa, vagy a Tigáz mind-mind olaszok állnak.

1989-ben Magyarországon lezajlott a rendszerváltás, mely lehetővé tette a nyugat – európai országokkal való szorosabb viszony kialakítását. Hazánk 2004-es Európai Unió csatlakozása pedig további lehetőségeket nyitott meg számunkra. Az áruk, a tőke és a munkaerő szabad áramlása elősegítette a külföldi működőtőke – befektetéseket, és mint láttuk, a csatlakozást követően a hazánkban befektetők száma hirtelen megugrott. Az olaszországi befektetők száma is évről évre gyarapodik, amelyben azonban a piacnyitás mellett fontos szerepe van a kereskedelemfejlesztő intézményeknek is. Ezek a szervezetek ugyanis segítséget nyújtanak a piaci ismeretek bővítésében, a kezdetben számos akadály forrásának számító nyelvi akadályok leküzdésében, valamint a magyar és az olasz vállalatok közötti üzleti kapcsolatok kiépítésében. Mint láttuk, e téren kiemelkedő szerepe van a Magyarországi Kereskedelmi Kamarának, a Magyar Külkereskedelmi Intézetnek és az ITD Hungary Zrt-nek. Széles körű szolgáltatásaik segítségével segítenek leküzdeni az olasz vállalatok elé tornyosuló kezdeti akadályokat, megkönnyítve ezáltal a magyarországi vállalat alapítást, növelve ezzel az ország tőkevonzó képességét.

Szakdolgozatom írása közben megpróbáltam minél több vállalat tapasztalatait, véleményét megismerni. Rövid interjúkérdéseket tettem fel 12 Magyarországon működő olasz vállalatnak, valamint két vállalat vezetőjével mélyinterjút készítettem. Az ügyvezetőkkel folytatott beszélgetések alapján lehetőségem nyílt személyesen feltárni azokat a nehézségeket, melyekkel szembe kell néznie egy olasz vállalkozásnak, ha Magyarországon kíván vállalatot létesíteni, de ezzel párhuzamosan megismerhettem azokat a hajtóerőket is, melyek a magyarországi terjeszkedésre inspirálták őket.

A Francescut & Partners Kft. esetében személyesen is volt lehetőségem megtapasztalni a magyar – és az olasz adórendszerben, elszámolási rendszerben fellelhető különbségeket, így könnyebben átláthattam, milyen eltérések vannak például egy alkalmazott felvételénél, vagy egyszerűen a havi bérek kiszámításánál. És ahogy Fabrizio Francescut ügyvezető is kifejtette, annak ellenére, hogy Magyarországot erősen bürokratikus országnak tartják, vannak olyan európai országok, ahol a helyzet még nehezebb. Ilyen Olaszország is.

A beszélgetések során azt tapasztaltam, hogy a bürokratikus rendszer egyes elemeinek lerombolásával és néhány, a külföldi tőke hazánkba vonzására irányuló közvetlen befektetés-ösztönző program segítségével további tőkeelemeket lehetne megmozgatni, mely kedvező folyamatokat indíthatna el a jelenlegi kedvezőtlen gazdasági helyzetben. Ha a külföldi vállalatok Magyarországon nyitnának új központokat, a lakosság alkalmazásba vételével felpörgethetnék a jelenleg pangó gazdaságot.

Melléklet

Interjúkérdések

- Mi a tevékenységi körük, melyik szektorban?
- Mekkora a cég?
- Olaszországban milyen tevékenységet folytatnak?
- Foglalkoztatottak száma és képzettségi szintjük, van-e továbbképzés a vállalaton belül?
- Milyen termelési/szolgáltatási volumenek jellemzik?
- Mióta vannak jelen a magyar piacon?
- Miért választották hazánkat?
- Melyek voltak a legjelentősebb problémák, amelyekkel szembetalálta magát? (Nyelv, logisztika, szakember, mentalitás, munkamorál stb.)
- Magyarországra telepedve csökkentették-e, megszüntették-e az olaszországi tevékenységüket?
- Vannak-e nemzetközi kapcsolataik, ha igen melyek? (vagyis nem csak olasz és magyar)
- Vett-e intézményi vagy egyéb segítséget igénybe a betelepüléskor? Ha igen milyen?
- Mennyire elégedett a magyar vállalkozói környezettel?
- Mennyire elégedett a magyar piaccal?
- Mit tart vonzónak hazánkban a külföldi befektetők számára?
- Mik a cég hosszú távú tervei, fejleszteni/bővülni kíván vagy fontolgatja a tevékenység megszüntetését? Mindkét esetben: mik az okok?
- Milyen változásokat, reformokat javasolna a magyar kormányoknak? (Adózás nagysága, módja, rendszer, természetbeli juttatások, kedvezmények)

Ábrák jegyzéke:

1. Az infláció alakulása Magyarországon 2002 – 2009 – 13. oldal
2. A kormányzati szektor bevételei, kiadásai és hiánya 1999 – 2008 - 14. oldal
3. Magyarország legjelentősebb export partnerországai 2006 – 2007 – 17. oldal
4. Magyarország legjelentősebb import partnerországai 2006 – 2007- 18. oldal
5. A magyar külkereskedelemben megfigyelhető tendenciák a legfontosabb külkereskedelmi partnerek tekintetében – 19 oldal
6. Egy lakosra jutó működő tőke megoszlása Magyarországon – 22. oldal
7. A Magyarországon befektetett külföldi működő tőke állománya 1999 – 2008 – 23. oldal
8. Olaszország legfontosabb külkereskedelmi partnerei 2004 – 2007 – 32. oldal
9. Olasz – magyar külkereskedelmi termékforgalom alakulása 2004 – 2008 – 35. oldal
10. Átlagfizetések az Európai Unió tagállamaiban 2008 – 58. oldal

Táblázatok jegyzéke

1. Magyarország külkereskedelmének ország – csoportok szerinti megoszlása – 16. oldal
2. Az olasz - magyar kereskedelem áruszerkezete Olaszország szemszögéből 2006 – 2007 – 34. oldal
3. Magyarország – Olaszország működőtőke - befektetései 2002 – 2006 – 37. oldal

Irodalomjegyzék

Könyvek:

1. Horváth Zoltán – Kézikönyv az Európai Unióról, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005.

Tanulmányok, elemzések

Magyar nyelvű oldalak

- Karsai Gábor: A magyar gazdaság folyamatai 1990-1998 -
www.nkth.gov.hu/letolt/kutat/tep/karsai.pdf
- Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Stratégiai Főosztály – Áttekintés –
2009. március 16.
- ITD Hungary – A magyar külkereskedelem alakulása 2007-ben – Túry Gábor,
MTA Világgazdasági Kutatóintézet
- Halmos Kornél: A külföldi működőtőke hatásai Magyarországon – 2003
- Szabó Ágnes – A külkereskedelem fő jellemzői és aktuális folyamatai
www.pbkik.hu/index.php?id=6655&term=
- Inotai András: Magyar gazdasági modell? Úttörőből sereghajtó? - :
Mozgó Világ Internetes kiadás 34. évfolyam/ 6. szám 2008. június
- Dr. Pánczél Mária – A vállalati K+F ösztönzés Itáliában,
<http://www.nkth.gov.hu/hivatal/ii-efolyam-2-szam/vallalati-f-regionalis>
2008.11.19. 22:49
- Magyar Gazdaság 2007/3 –
<http://www.nfgm.gov.hu/data/cms1504735/MG2007Q3.pdf>
- Halmos Kornél: A külföldi működőtőke hatásai Magyarországon
www.mek.oszk.hu/01400/01421/

- Devi Sacchetto: A divat szereplői: Olasz cégek Magyarországon
- Olasz mikrocégek a nemzeti innovációs rendszerben:
www.nkth.gov.hu/hivatal/olasz-mikrocegek-nemzeti
- Antalóczy Katalin – Sass Magdolna: A külföldi működőtőke – befektetések regionális elhelyezkedése és gazdasági hatásai Magyarországon - Közgazdasági Szemle, 2005
- Antalóczy Katalin – Sass Magdolna: Működőtőke - áramlások, befektetői motivációk és befektetés ösztönzés a világgazdaságban és Magyarországon in: Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. május (473–496. o.)
- Történeti áttekintés a magyarországi működőtőke beáramlásról, in: www.nfgm.hu
- Áttekintés az aktuális működőtőke - beáramlási folyamatokról, in: www.nfgm.hu
- Külföldi közvetlen működőtőke beáramlás Magyarországon, in: www.itdh.hu
- Olaszország – www.nfgm.gov.hu
- MOKK Bemutatkozás 2008: MOKK adattár
- Soltész Magdolna - Befektetés ösztönzési és kereskedelemfejlesztési munka Olaszországban, Milánó, 2004., MOKK adattár
- Hamar Judit: Magyarország külkereskedelmének 1988 – 1998 közötti alakulása és az EU – csatlakozás várható hatásai, Budapest, 2000
- Dékán Tamás: A külföldi közvetlen tőkebefektetések szerepe Debrecen, 2004
- A magyar külkereskedelem alakulása 2007-ben – ITD Hungary
- Kétoldalú egyezmények – ITD Hungary
- Legnagyobb olasz befektetők Magyarországon – ITD Hungary

Olasz és angol nyelvű oldalak

- Salari, Italia fanalino d'Europa - <http://lotteoperaie.splinder.com/post/16327591>
- Italy – Hungary: Trade by sectors, December 2008 -
http://sirio.ice.it:7080/nuove_pagine_paese/T1_Inglese_064.htm
- Bollettino Economico N. 56 Aprile 2009 -
<http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/econo/bollec/2009/bolls56/bollec56>
- Le previsioni economiche per il 2009 -
<http://www.ialcisl.it/ial/it/IALinforma/News/info1650889129.htm>
- Andamento dell'interscambio commerciale con l'Italia e degli investimenti diretti esteri bilaterali-
www.ambbudapest.esteri.it/Ambasciata_Budapest/Menu/Informazioni_e_servizi/Fare_affari_nel_Paese/Rapporto_congiunto/
- 15 motivi per investire in Ungheria –
www.investireungheria.com
- Il Futuro? Innovazione – Il Ponte 2008/23. szám, Budapest, 2008. 12-13. oldal –
Economia
- KPMG Hungária Kft: Investment in Hungary (2008)

Internetes források

1. www.ice.gov.it
2. www.cciu.com
3. www.istat.it
4. www.ksh.hu
5. www.itd.hu
6. www.nfgm.gov.hu
7. www.italtrade.com
8. www.mnb.hu
9. www.ec.europa.eu/eurostat
10. www.madeinitaly.org
11. www.enterpriseurope.hu
12. www.hydea.eu
13. www.francescut.it
14. www.gvi.hu